

OPEN

2023

OPEN

Het Koninklijk Paleis: een unieke plek waar geschiedenis tot leven komt.

Midden in de hoofdstad staat het Koninklijk Paleis Amsterdam, het officiële ontvangstpaleis van Zijne Majesteit de Koning. Het Paleis speelt een belangrijke rol tijdens staatsbezoeken en andere koninklijke ontvangsten. Daarnaast stelt de Koning het Paleis zoveel mogelijk open voor bezoekers. In 2023 was het Paleis 229 dagen open en werden 303.839 bezoekers gastvrij verwelkomd.

Schoonheid en rijke geschiedenis

Iedereen is welkom in het Paleis, een iconisch gebouw waar geschiedenis is geschreven en ook nu nog wordt geschreven. Het is een plek waar mensen kunnen leren van het verleden en van elkaar. Een plek die verleden, heden en toekomst én mensen met elkaar verbindt. En het is een gebouw dat mensen uit de hele wereld van jong tot oud inspireert. Bijvoorbeeld vanwege het grote vakmanschap dat te zien is in de architectuur, beeldhouw- en schilderkunst. In 2023 zagen we een grote toename van het aantal kinderen en jongeren dat het Paleis bezocht.

Geschiedenis toegankelijk maken

Hare Majesteit Koningin Juliana richtte in 1978 de Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam op met de maatschappelijke doelstelling: “het Paleis een levendige publieke functie te doen vervullen en de geschiedenis ervan voor een breed publiek toegankelijk te maken”. In 2023 gaf het Paleis middels een gevarieerde programmering invulling aan die maatschappelijke doelstelling en trok daarmee veel bezoekers. Het Paleis ontving in 2023 het hoogste gemiddelde aantal bezoekers per dag ooit: 1.327 bezoekers.

We nodigen iedereen van harte uit om in 2024 het Paleis (opnieuw) te bezoeken!

***‘Welkom in het Koninklijk Paleis
Amsterdam. Ontdek hoe onze
wereld van vandaag gevormd is
door het verleden en hoe jong en oud
elkaar de hand reiken in dit unieke
gebouw vol kunst en cultuur.’***

Zijne Majesteit de Koning

INHOUDSOPGAVE

●	VOORWOORD	P. 11	
●	BEZOEKERS	P. 12 – 33	
	INTERVIEW BEZOEKERS		P. 16
	BEZOEKERSAANTALLEN		P. 20
	INTERVIEW BEZOEKERS		P. 30
●	ONDERWIJS-PROGRAMMA'S	P. 34 – 41	
	BEZOEK VAN LEERLINGEN		P. 38
●	PROGRAMMERING	P. 42 – 97	
	BIJZONDERE INITIATIEVEN		P. 44
	EEN OPEN GESPREK MET...		P. 56
	ZOMERTENTOONSTELLING		P. 62
	EEN OPEN GESPREK MET...		P. 70
	KONINKLIJKE PRIJS		P. 80
	SYMPOSIA		P. 92
●	PUBLICITEIT	P. 98 – 119	
	PERS		P. 104
	SOCIAL EN ONLINE		P. 108
●	BESTUURLIJKE ORGANISATIE	P. 120 – 129	
●	FINANCIËEL VERSLAG	P. 130 – 137	
	BALANS		P. 132
	STAAT VAN BATEN & LASTEN		P. 133
	TOELICHTING OP DE JAARCIJFERS		P. 134

P.62

P.52

P.70

P.80

EEN LEVENDIG PALEIS

Ook in 2023 was het Koninklijk Paleis Amsterdam weer een levendige plek van ontmoeting. Ik realiseer me wederom: er is geen gebouw in Nederland zoals dit bijzondere ontvangstpaleis, waar geschiedenis beleefd en geschreven wordt. Dit gebeurt tijdens formele koninklijke ontvangsten, zoals staatsbezoeken, symposia en prijsuitreikingen in het Paleis. En het gebeurt als we namens de Koning de deuren openen voor het brede publiek en in de programmering aandacht geven aan oude en nieuwe verhalen. Met trots en veel plezier presenteer ik u dan ook ons publiek jaarverslag 2023.

We hebben dit jaar vele bezoekers, jong en oud, en uit de hele wereld, mogen verwelkomen: maar liefst 303.839 mensen deden het Paleis aan. Bijzonder verheugd ben ik om te zien dat bijna 53.000 daarvan kinderen en tieners zijn. Een enorme toename. Het is fantastisch dat jonge mensen het Paleis steeds beter weten te vinden en dat ons aanbod aansluit bij hun belevingswereld en interesses. Kinderen en jongeren verwonderen zich in het gebouw over kunst, architectuur en vakmanschap, en vinden er een plek om na te denken en vragen te stellen over de Nederlandse geschiedenis en actuele maatschappelijke thema's.

Betrokkenheid bij geschiedenis en maatschappij vraagt om een gezamenlijk inspanning, van jong en oud. Zo markeerde 1 juli 2023 de start van het Herdenkingsjaar Slavernijverleden. Het was voor ons, zoals voor heel Nederland, een aanmoediging om te reflecteren. We wilden het gebouw opnieuw bezien en bevragen. Welke beeldvorming zien we in het Paleis verankerd en hoe gaan we om met deze erfenis? Het resulteerde in het publieksboekje 'Sporen van Slavernij in het Koninklijk Paleis Amsterdam'. De gastauteurs ben ik dankbaar voor hun waardevolle inzichten. Het boekje vormde de basis voor een vaste rondleiding en gaf een stimulans om door te bouwen

op eerdere initiatieven. Uitzonderlijk waardevol was ook het koken van 7.000 Heri Heri-maaltijden voor de Ketu Koti-vieringen in Amsterdam. De Koning stelde voor het eerst de paleiskeukens beschikbaar aan KIP Republic, koks, Dienst van het Koninklijk Huis collega's en vrijwilligers, die met veel enthousiasme en toewijding samenkwamen om de maaltijden te koken en uit te delen in de stad.

In de zomer presenteerden we in het Paleis de tentoonstelling 'De Prins en de Stad. Willem V in Amsterdam'. In 1768 haalde de stad Amsterdam vijf dagen lang alles uit de kast om indruk te maken op stadhouder Willem V. In de tentoonstelling belichtten we de uitbundigheid van deze grootse ontvangst, en we onderzochten ook de politieke machtsstrijd die erin verweven zat. De complexe gelaagdheid van deze geschiedenis zette mij, en hopelijk velen met mij, aan het denken.

Het is dan ook zinvol om soms met een andere blik te kijken. De Koninklijke Prijs voor Vrije Schilderkunst helpt hierbij. In het najaar bood het Paleis weer een podium voor hedendaags werk van talentvolle jonge kunstenaars. Deze traditie blijkt nog altijd springlevend – maar liefst 495 makers zonden dit jaar hun werk in. De verschillende manieren waarop de kunstenaars hun belevingswereld uitten, was ronduit inspirerend en herbevestigt de relevantie van de Prijs.

U begrijpt: verheugd en met trots kijk ik terug op een bijzonder en verrijkend 2023. Maar ondertussen zitten we niet stil. Achter de schermen werken we aan de PaleisStudio, onze nieuwe educatiestudio. We bereiden een tentoonstelling voor over de huidige dakrenovatie van het Paleis, en we zijn druk in de weer in de aanloop naar Amsterdam750, het jubileumjaar van de stad, waarin niet alleen het Paleis, maar de hele stad zal bruisen van levendigheid.

CLAUDIA HÖRSTER
DIRECTEUR

BEZOEKERS

'Zeer indrukwekkend
gebouw met een
zeer goed modern
audiogidssysteem'

- Review Local Guide

WIE BEZOEKT HET PALEIS?

HET PALEIS BRUIST VAN JEUGDIGE NIEUWSGIERIGHEID

De bezoekerscijfers over 2023 laten zien dat steeds meer mensen, en vooral meer jongeren, het Paleis weten te vinden. In 2023 was het Koninklijk Paleis Amsterdam 229 dagen open, waarop we in totaal 303.839 bezoekers gastvrij verwelkomden. Het was een succesvol jaar met veel publieksactiviteiten en een afwisselende programmering. De Stichting gaf daarmee volop invulling aan haar maatschappelijke doelstelling om het Paleis een levendige publieke functie te geven en voor een breed publiek toegankelijk te zijn.

Ontwikkeling van de Nederlandse geschiedenis en identiteitsvorming

Het Paleis is een uniek rijksmonument: een levendige plek die context geeft aan de ontwikkeling van de Nederlandse geschiedenis en identiteit. De Koning stelt zijn ontvangstpaleis zoveel mogelijk open. Bezoekers kunnen hier leren over de wording en verbeelding van Nederland en hierover met elkaar in gesprek gaan. Begrip voor het gedeelde verleden draagt bij aan verbinding in de samenleving en aan de identiteitsvorming van ieder individu. Daarom vinden we het belangrijk dat zoveel mogelijk mensen het Paleis bezoeken en zo een goed begrip krijgen van de geschiedenis van Nederland.

'Ongerept,
sierlijk en werkelijk
prachtig. Wat kan je
anders verwachten van
een Koninklijk Paleis?'

- Review Google

'De moeite
waard, mooie
tentoonstelling'

- Review Facebook

BEZOEKERS

TJALLE BORGERS &
DENNIS SMALLWOOD

“DE KUNST HIER VERTELT
HOE DE REGENTEN VAN
AMSTERDAM IN DE
ZEVENTIENDE EEUW
ZICHZELF ZAGEN.”

‘Ontzagwekkend’, zo beschrijft game development student Tjalle Borgers (20 jaar, uit Deventer) het speciale gevoel dat hij heeft als hij de Burgerzaal van het Koninklijk Paleis binnenloopt. Hij bezoekt het Paleis vandaag voor de derde keer. “Ik wil het aan mijn Amerikaanse vriend laten zien, omdat ik het zo’n mooi en imponerend gebouw vind. Ik heb hem verteld dat het Paleis boordevol geschiedenis zit en vroeger het stadhuis van Amsterdam was.”

Belangrijk gebouw in de Nederlandse geschiedenis

Toen Tjalle het Paleis voor het eerst bezocht was hij erg onder de indruk. “Dit is een belangrijk gebouw in de Nederlandse geschiedenis. Het is indrukwekkend hoe groot het is, hoeveel kunst er hangt, en hoeveel geschiedenis je in allerlei kleine dingen kan zien. De kunst in het gebouw vertelt veel over hoe de regenten van Amsterdam zichzelf in de zeventiende eeuw zagen. In een van de zalen hangen bijvoorbeeld twee schilderijen waarop staat ‘SPQA’, de afkorting voor Senatus Populusque Amstelodamensis. Dat is een verwijzing naar SPQR, de naam van de Romeinse Republiek.”

Antieke goden en Romeinse symboliek

Het mooist vindt Tjalle de standbeelden en het beeldhouwwerk in de Burgerzaal en in de galerijen. “Daarin kun je veel antieke goden herkennen. En er is veel Romeinse symboliek. Zo zie je in die beeldengroep met Vrouwe Justitia een bundel stokken met een bijl erin. Deze zogenaamde lictorenbundels werden gedragen door lictoren, de dienaren die de hoogste Romeinse ambtenaren vergezelden. De lictorenbundel is het symbool van de rechtsmacht van de ambtenaren.”

Republikeinse idealen en waarden

“Uit de Romeinse symboliek en de verhalen uit de klassieke oudheid die zijn afgebeeld, kun je aflezen aan welke waarden mensen belang hechten in de tijd dat het Paleis gebouwd werd. Je kunt er ook uit leren welke republikeinse idealen ze uit wilden dragen. De boodschap is dat je goed bestuur aan het volk verschuldigd bent; dat gaat boven persoonlijke, familiale belangen. De verhalen die de beelden en schilderijen vertellen, zijn inspirerend.”

Ook Tjalles vriend Dennis Smallwood uit Atlanta is enthousiast. “Zulke prachtige, oude gebouwen hebben we niet in de Verenigde Staten. De hoeveelheid geschiedenis in dit gebouw is echt indrukwekkend. Dit gebouw imponeert meer dan welk gebouw ook dat ik ooit in de VS zag. En de geschiedenis zet je echt aan het denken!”

BEZOEKERSAANTALLEN 2014-2023

2014
231.403

2015
276.636

2016
238.483

2017
259.239

2018
279.039

2019
314.833

2020
80.477

2021
74.464

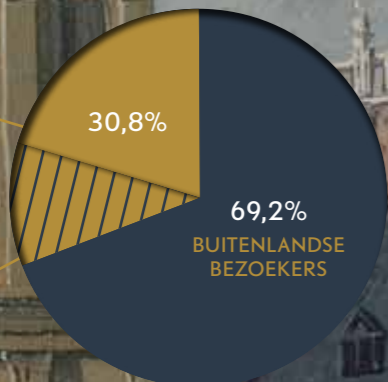
2022
200.705

2023
303.839

30,8%
NEDERLANDSE
BEZOEKERS

WAARVAN
20,5%
UIT AMSTERDAM

93.582

NEDERLANDSE BEZOEKERS
51% MEER DAN IN 2022

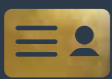
52.852

KINDEREN ONDER
DE 18 JAAR

1.673

BEZOEKERS MET
STADSPAS

43.139

VOLWASSENEN MET
MUSEUMKAART

15.420

STUDENTEN

1.327

GEMIDDELD AANTAL
BEZOEKERS PER DAG
36% MEER DAN IN 2022

229

DAGEN GEOPEND

HET JAAR VAN VERRASSENDE BEZOEKERSAANTALLEN

In 2023 was het Koninklijk Paleis 229 dagen open voor bezoek, 62,7% van het jaar. Op die dagen verwelcomden we gemiddeld 1.327 bezoekers per dag. Hiermee werd het gemiddeld aantal bezoekers per dag van het succesvolle pre-coronajaar 2019 overtroffen met ruim 7%.

Ter vergelijking:

- In 2022 was het Paleis 206 dagen open voor bezoekers, 56,4% van het jaar. In dat jaar ontvingen we 200.750 bezoekers: gemiddeld 975 bezoekers per 'open' dag.
- In het pre-coronajaar 2019 ontving het Paleis een recordaantal bezoekers: 314.833. In dat jaar was het Paleis 255 dagen open voor bezoekers, 69,9% van het jaar. Het gemiddelde aantal bezoekers bedroeg toen 1.234 bezoekers per 'open' dag. Afgezet tegen het aantal 'open' dagen in eerdere jaren, ontvingen we in 2023 het gemiddeld hoogste aantal bezoekers ooit. Deze cijfers overtreffen de gemiddelde bezoekersaantallen van het pre-coronajaar 2019.

Nederlands en buitenlands bezoek toegenomen

In absolute aantallen is zowel het Nederlandse als buitenlandse bezoek toegenomen. In 2023 verwelkomde het Paleis 93.582 Nederlandse bezoekers, tegen 63.637 Nederlandse bezoekers in 2022.

30,8% Nederlandse bezoekers

Van alle bezoekers aan het Koninklijk Paleis kwam in 2023 69,2% uit het buitenland en 30,8% uit Nederland. Van de Nederlandse bezoekers kwam 20,5% uit Amsterdam. In 2022 kwam 68,3% van de bezoekers uit het buitenland en 31,7% uit Nederland. Het absolute aantal buitenlandse bezoekers aan het Paleis is toegenomen, maar de procentuele stijging is gering.

Meer kinderen en jongeren

In 2023 bezochten 52.852 kinderen en jongeren het Paleis. Dat is een stijging van 56% ten opzichte van 2022. Ook 15.420 studenten bezochten het Paleis.

Kinderen en jongeren tot 18 jaar hebben gratis toegang. Voor kinderen van 5 t/m 12 jaar is er een gratis kinderaudiotour.

AUDIOTOURS VOOR KINDEREN

PRINS LOUIS: VOOR KINDEREN VAN 5 – 8 JAAR

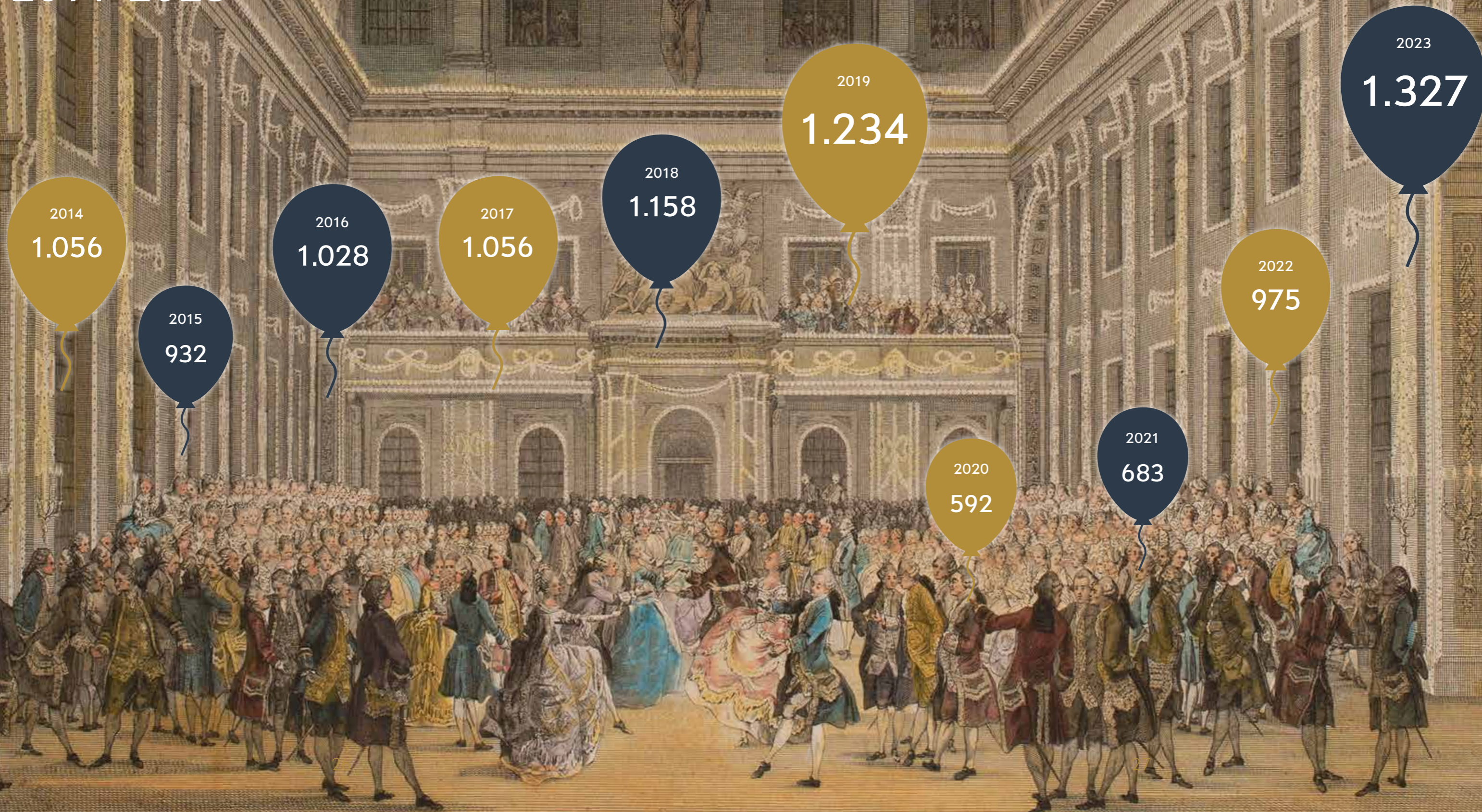
Kinderen worden in deze tour rondgeleid door Prins Louis, zoon van Koning Lodewijk Napoleon. Hij vertelt over het gebouw en hoe zijn vader het stadhuis van Amsterdam in 1808 omtoverde tot een paleis. Bij deze audiotour krijgt elk kind een stickerspeurtocht.

JACOBS AVONTUUR: VOOR KINDEREN VAN 9 – 12 JAAR

Met deze interactieve audiotour ga je 350 jaar terug in de tijd. Er is iets ergs gebeurd: de tak van de vrede is gestolen! Wie heeft dit gedaan en waarom? Samen met Jacob ga je op avontuur. Onderweg ontdek je van alles over de kunst en geschiedenis van het gebouw.

GEMIDDELD AANTAL BEZOEKERS PER DAG OVER DE PERIODE 2014-2023

“WAT EEN SCHITTEREND PAND. DE AUDIOTOUR MAAKTE VOOR ONZE KINDEREN ECHT HET VERSCHIL. BOEIEND VERTELD EN MET DE VRAGEN OOK INTERACTIEF. EEN DIKKE AANRADER!!”

– Google Review

BEZOEKERS

EILEEN CURRHAN & DEBBIE, ABBEY EN PENNY MULDER

“Ik las op Facebook dat je het Koninklijk Paleis kan bezoeken”, vertelt de van origine Schotse Eileen Currhan uit 's-Hertogenbosch. “Ik houd van Amsterdam en was al vaak op de Dam maar nog nooit in het Paleis. Toen ik van mijn dochter voor mijn pensioen een Museumkaart kreeg, stelde ik voor het Paleis met haar en mijn kleindochters te gaan bekijken.”

Prachtige inrichting

Eileen vindt de versieringen en inrichting prachtig. “De marmeren vloeren en de beelden boven de deuren zijn erg mooi. Ik vind het ook leuk dat we net een kamer zagen waar de Koning zit als hij op het Paleis is. De introductiefilm aan het begin vond ik heel informatief en onderhoudend. Ik kom zeker nog een keer terug zonder de kleinkinderen om alles rustig te bekijken, want we zijn nu druk met hen en de kinder-audiotour.”

Kroonluchter van 720 kilo

Dochter Debbie Mulders, en kleindochters Abbey en Penny genieten ook van het bezoek. Debbie: “De geschiedenis van het gebouw is heel interessant. De hoogte van de zalen en de kroonluchters vind ik heel indrukwekkend. We zagen net in de Oud Raadzaal een enorme kroonluchter die 720 kilo weegt! De kinder-audiotour is heel leuk en leerzaam, en passend voor mijn dochters van 4 en 7.”

Ook kleindochters Abbey en Penny vinden het gebouw mooi en zijn geboeid door de audiotour. Abbey: “Knap hoe ze het gebouwd en geschilderd hebben. Op de audiotour hoorde ik dat hier vroeger een museum was. Als ik weer thuis ben ga ik aan mijn vader en de juf over ons bezoek aan het Paleis vertellen.”

"DE HOGE ZALEN EN DE
KROONLUCHTERS ZIJN
HEEL INDRIJKWEKKEND."

JAARVERSLAG

2021

ONDERWIJSPROGRAMMA'S

VAN OPSTAND TOT ORANJEGEVOEL

De interactieve rondleiding 'Van Opstand tot Oranjegevoel' neemt leerlingen mee langs vier eeuwen Nederland en gaat in op de veranderende relatie tussen burger en bestuur.

Van de Nederlandse Opstand naar een Republiek met burgerlijke vrijheid, dankzij het gedecentraliseerde gezag via de oligarchie van een gesloten regentenklik en de patriotten die hun Vrijheidsboom op de Dam plantten, naar de centraal geleide eenheidsstaat onder Lodewijk Napoleon.

Vervolgens zou de democratie met vallen en opstaan gestaag groeien, waarbij Koning Willem I een vorst was die het parlement als een werktuig van zijn eigen gezag zag, terwijl onder Koning Willem II de constitutionele monarchie in 1848 zijn definitieve vorm kreeg.

De rondleiding past binnen het canon hoofdlijn 'wie bestuurt er' en sluit aan bij het vmbo eindexamen geschiedenis en staatsinrichting. Ook te boeken als eindexamen-rondleiding van 90 minuten

BEKIJK HIER DE
ONDERWIJSVIDEO'S:

HET PALEIS BRENGT DE GESCHIEDENISLES TOT LEVEN

Het Koninklijk Paleis is een levendige plek waar kinderen en jongeren veel kunnen leren over de geschiedenis van Nederland. Het Paleis is het grootste en meest prestigieuze gebouw uit de zeventiende eeuw en geeft inzicht in de geschiedenis van ons land. In de afgelopen vierhonderd jaar vonden hier veel belangrijke historische gebeurtenissen plaats. Van de Soevereiniteitsoverdracht aan de regering van Indonesië, abdicaties en staatsbezoeken, tot en met de Nationale Herdenkingen en demonstraties op de Dam. Een bezoek is een levende geschiedenisles. Er is geen relevantere plek in Amsterdam om het over burgerschap te hebben dan in het Koninklijk Paleis Amsterdam.

Van primair tot en met wetenschappelijk onderwijs

We bieden onderwijsprogramma's en rondleidingen voor het primair onderwijs (po) en voortgezet onderwijs (vo), het middelbaar beroepsonderwijs (mbo), het hoger beroepsonderwijs (hbo), en voor het wetenschappelijk onderwijs (wo). We zijn in 2023 begonnen met het verbreden van de onderwijsdoelgroep door het aantrekken van meer groepen uit het vmbo.

Onze gidsen dagen leerlingen en studenten met prikkelende doordenkvragen en creatieve kijkopdrachten uit om betekenis te geven aan beelden, schilderijen en ruimtes.

Nieuwe onderwijsprogramma's over burgerschap

In 2023 is het onderwijsaanbod uitgebreid met twee nieuwe programma's gericht op burgerschap, waarvan één speciaal ontworpen is voor vmbo-leerlingen. Deze programma's leggen verbanden tussen verleden en heden, waardoor jongeren nieuwe inzichten kunnen verwerven. We streven ernaar zoveel mogelijk scholieren en studenten te bereiken, omdat een goed begrip

van geschiedenis essentieel is voor de vorming van hun identiteit. Door middel van deze burgerschapsprogramma's moedigen we jongeren aan om hun eigen mening te ontwikkelen en respect te hebben voor de meningen van anderen, met als doel sociale en maatschappelijke verbondenheid.

Sinds 2022 is burgerschapsvorming een verplicht onderdeel van het onderwijscurriculum (po, vo, mbo). Het Koninklijk Paleis vertelt een uniek verhaal over burgerschap en getuigt van groot vakmanschap. De schilderijen en beeldhouwwerken in het Paleis brengen de geschiedenis tot leven.

In 2022 zijn we gestart met een onderwijsprogramma dat zich meer dan voorheen richt op burgerschap. We ontwikkelden toen de rondleiding 'Moraalmeesters'. De onderwijsprogramma's die in 2023 ontwikkeld werden richten zich ook op burgerschap.

Het onderwijsprogramma 'Van Opstand tot Oranjegevoel' sluit aan bij het eindexamen geschiedenis en staatsinrichting van het vmbo. In het onderwijsprogramma 'Sporen van Slavernij' leren leerlingen over verschillende facetten van onze slavernijgeschiedenis en reflecteren ze op de erfenis daarvan.

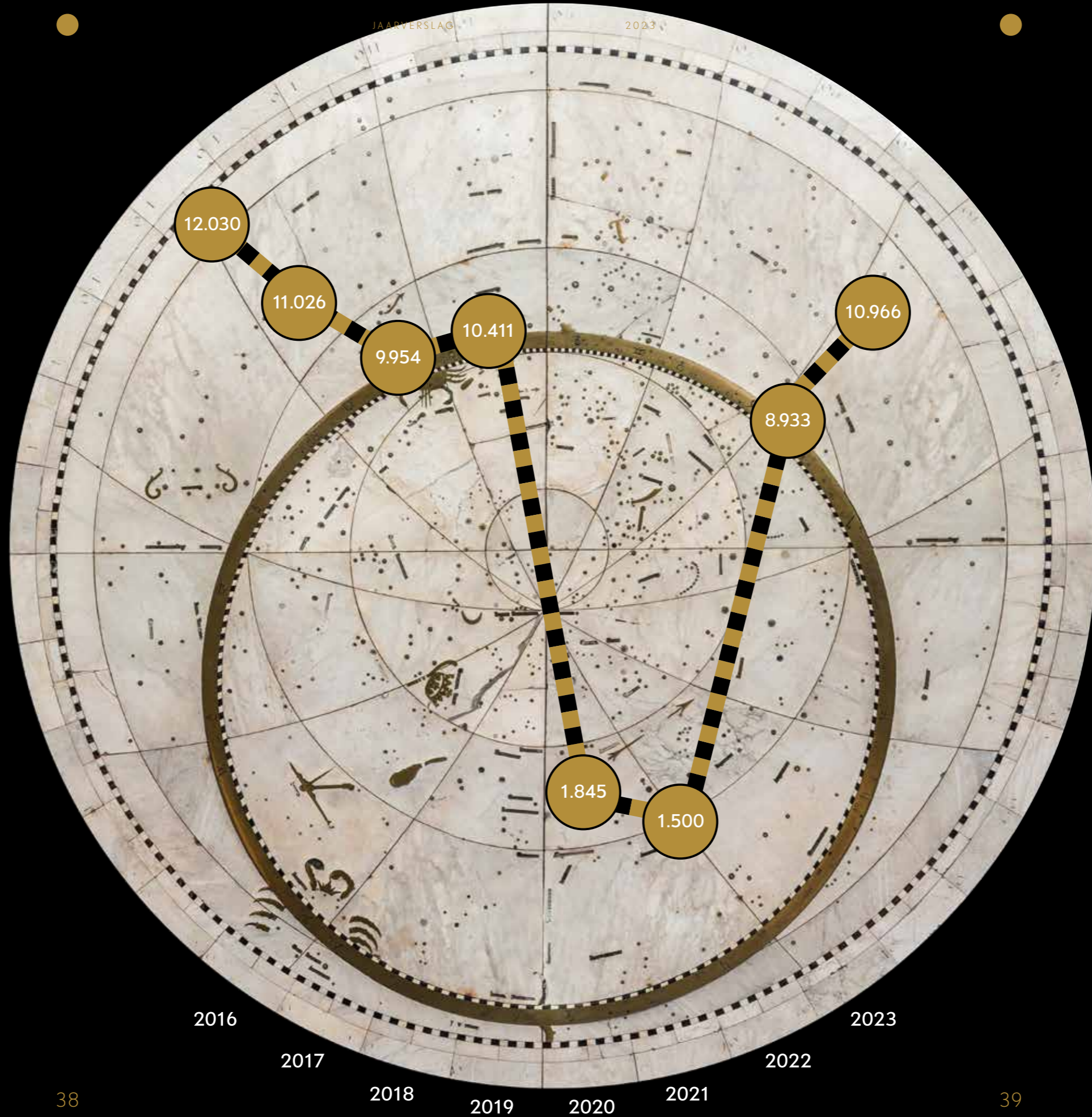
453

RONDLEIDINGEN VOOR
ONDERWIJSGROEPEN

BEZOEK VAN LEERLINGEN 2023

In 2023 bezochten 10.966 kinderen en jongeren het Paleis in schoolverband. Het aantal bezoeken in schoolverband steeg daarmee met 23% ten opzichte van 2022.

AANTAL SCHOOL-
BEZOEKEN STIJGT MET

23%

10.966

KINDEREN EN JONGEREN
BEZOCHTEN HET PALEIS
IN SCHOOLVERBAND

RONDLEIDINGEN ONDERWIJS 2023

Aantal po rondleidingen

28

Aantal mbo rondleidingen

21

Totaal aantal mbo studenten

530

Totaal aantal rondleidingen (po, vo, mbo)

453

Aantal vo rondleidingen

404

Totaal aantal vo leerlingen

10.071

Totaal aantal po leerlingen

895

PROGRAMMERING

BIJZONDERE INITIATIEVEN

bereid in de keuken van
KONINKLIJK PALEIS
AMSTERDAM

ACTIVITEITEN DIE MENSEN INSPIREREN EN VERBINDEN

Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam wil met haar activiteiten mensen inspireren, met elkaar verbinden, en aanmoedigen om hun talenten te ontwikkelen. Onze programmering sluit aan bij actuele en maatschappelijke thema's die we op verrassende wijze voor het voetlicht brengen. Met onze activiteiten, zoals tentoonstellingen, symposia en lezingen, richten we ons op een breed scala van doelgroepen.

5 MEI: GRATIS RONDLEIDINGEN

Elk jaar vormt het Koninklijk Paleis Amsterdam op 4 mei de achtergrond van de Nationale Herdenking. Over de schouders van het beeld van de Vrede worden toeschouwers op de Dam in beeld gebracht. Het verhaal van het Paleis tijdens de Tweede Wereldoorlog is echter maar weinig bekend. Het werd als een van de weinige grote gebouwen in Nederland niet door de Duitsers geconfisqueerd. Hoe doorstond het Koninklijk Paleis de oorlog? Op 5 mei boden we gratis instaprondleidingen aan, waarin onze gidsen het verhaal over het Paleis in oorlogstijd vertelden.

SPOREN VAN SLAVERNIJ

Van 1 juli 2023 tot 1 juli 2024 zijn in het hele Koninkrijk activiteiten en evenementen rondom herdenken en vieren van de feitelijke afschaffing van de slavernij 150 jaar geleden en de doorwerking daarvan in levens van mensen. Ook de Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam besteedde in 2023 op verschillende manieren aandacht aan dit onderwerp.

RONDLEIDINGEN 'SPOREN VAN SLAVERNIJ'

Sinds 2013 geeft Jennifer Tosch met haar Black Heritage Tours (BHT) rondleidingen waarin deelnemers te voet en per boot enkele Amsterdamse locaties aandoen die verbonden zijn met de Amsterdamse slavernijgeschiedenis. Op de Dam leggen de BHT-rondleiders de iconografie van de timpanen van het Paleis uit en belichten ze de rol van het zeventiende- en achttiende-eeuwse Amsterdamse stadsbestuur.

In 2023 ontwikkelden we samen met Jennifer Tosch de rondleiding 'Sporen van Slavernij' voor zowel onderwijsgroepen (vo en mbo) als reguliere bezoekers. De rondleiding kan geboekt worden via de website van BHT en via

de website van het Koninklijk Paleis. De gidsen van het Paleis kregen een training van Jennifer Tosch om in het verhaal van het Paleis ook de relatie met de slavernij te belichten en bezoekers zo bewust te maken van de sporen van slavernij in het Paleis.

'Een boeiende, interessante rondleiding met een verdieping die indruk op mij heeft gemaakt. Zo goed om meer gehoord te hebben. Het geeft net even dat extra om zelf nog meer te willen gaan nazoeken en te weten te willen komen'
– publieksmedewerker na pilotrondleiding 'Sporen van Slavernij'.

PUBLIEKSBOEKJE

Het Koninklijk Paleis Amsterdam werd gebouwd als stadhuis van Amsterdam en in 1655 in gebruik genomen. Het was de trots van de stad: indrukwekkend groot en rijk versierd. De boodschap die het decoratieprogramma aan alle bezoekers moest overbrengen was dat Amsterdam het centrum van het universum was, over de wereld heerste en er vrede bracht. Het gebouw werd deels bekostigd met de inkomsten uit de overzeese handel, die gebruik maakte van de overheersing, uitbuiting en slavernij van mensen. Het was de zetel van het stadsbestuur dat die handel tijdens de zeventiende en achttiende eeuw mogelijk maakte en ervan profiteerde. De decoraties van het gebouw - de gevelversiering, de wereldkaarten in de vloer van de Burgerzaal, de schilderijen en het marmeren beeldhouwwerk - gelden nog steeds als bijzondere voorbeelden van wetenschappelijk en artistiek talent in de zeventiende eeuw. Maar ze weerspiegelen óók het onrecht dat Amsterdam in de wereld bracht. Onze gedeelde koloniale geschiedenis is met het gebouw verweven.

Met het publieksboekje 'Sporen van Slavernij in het Koninklijk Paleis Amsterdam' kijken we met andere ogen naar het gebouw en naar de geschilderde verhalen en de geschiedenis in steen. Dit boekje heeft niet de ambitie om volledig te zijn. Het is wel een aanmoediging om de blik te richten op de tot voorkort onderbelichte sporen van slavernij in het gebouw, die elf auteurs vanuit hun eigen expertise kort in context plaatsen. Zo zien we dingen die we eerder niet opmerkten. Auteurs: Tinde van Andel, Leo Balai, Pepijn Brandon, Bert Brouwenstijn, Karwan Fatah-Black, Elmer Kolfin, Imara Limon, Gert Oostindie, Mark Ponte, Gijs Stork en Jennifer Tosch.

'Heel lang was dat gesprek over wat is nou de relatie met slavernij niet benoemd door het museum (red: Paleis) tot dat ze samen met het NiNsee rondleidingen zijn gaan doen. Dat was de eerste stap. Dit jaar zijn ze een samenwerking aangegaan met Jennifer Tosch en samen met haar zijn de wandelingen naar binnen getrokken. Het is heel mooi om te zien dat er een soort openheid komt, ook op zo'n bijzondere plek, waarmee geschiedenis verbonden raakt. Daar is ook een heel mooi boekje bij gemaakt.'

– Peggy Brandon (kwartiermaker museaal Nationaal Slavernijmuseum) in Amsterdam Wereldstad, podcast van Het Parool op 13 juni 2023.

Gedurende het hele herdenkingsjaar (1 juli 2023-1 juli 2024) geven we aan alle Paleisbezoekers het publieksboekje gratis mee. Het boekje is zowel in het Nederlands, als in het Engels beschikbaar.

FREE HERI HERI: SAMEN KOKEN IN DE PALEISKEUKENS

Op 1 juli herdenken en vieren we het afschaffen van de slavernij. Het is traditie om op 1 juli Heri Heri te eten, een gerecht dat ontstaan is op de plantages en eeuwenlang het dagelijks voedsel van de slaafgemaakten was. Heri Heri betekent helen.

Met elkaar in gesprek over het slavernijverleden

In 2020 startte Stichting KIP Republic het initiatief 'Free Heri Heri For All'. Stichting KIP Republic deelt op 1 juli in het hele land gratis Heri Heri uit, om zo met elkaar in gesprek te gaan over het slavernijverleden en een brug te slaan tussen het verleden en het heden.

In 2023 stelde de Koning de paleiskeukens van het Koninklijk Paleis, waar normaliter staatsbanketten worden bereid, beschikbaar aan KIP Republic voor het koken van Free Heri Heri For All. In drie dagen bereidden zestien chef-koks met Afro-Caraïbische en Surinaamse roots samen met vrijwilligers – onder wie medewerkers van de Dienst van het Koninklijk Huis - zeventien Heri Herimaaltijden. Tijdens het samen koken komen de verhalen tot leven en ontstaat verbinding. De maaltijden werden gratis verspreid bij de deelnemende Amsterdamse organisaties en waren voorzien van een Free Heri Heri boekje, zodat iedereen kan leren over het gerecht en de historische context.

Door het beschikbaar stellen van de paleiskeukens bood de Koning een plek om al kokend in gesprek te gaan over het slavernijverleden en zo mensen met elkaar te verbinden.

7.000
MAALTIJDEN

3
DAGEN

16
CHEFKOKS

BEKIJK HIER
DE SFEERVIDEO:

"IN ONZE KEUKEN, DAT IS WAAR VERHALEN TOT LEVEN KOMEN, VERBINDING ONTSTAAT EN VIA ETEN EEN OVERDRACHT VAN HISTORISCHE CONTEXT HAAR BEDDING VINDT."

– Ira Kip (KIP Republic)

“TIJDENS HET
HERI HERI KOKEN
HOORDE IK
HOEVEEL IMPACT
DE SLAVERNIJ
HEEFT GEHAD EN
NOG HEEFT”

EEN OPEN GESPREK MET...

DANIËL ADRIAAN & WILCO ARTS

CHEF-KOKS

In 2023 stelde de Koning de paleiskeukens open voor het koken van 7.000 'Free Heri Heri' maaltijden. Door samen met anderen te koken wil initiatiefnemer KIP Republic de afschaffing van de slavernij herdenken en een gesprek hierover op gang brengen. Chef-kok Daniël Adriaan en Dienst van het Koninklijk Huis-kok Wilco Arts, kookten samen met andere koks, DKH-medewerkers en vrijwilligers de maaltijden die onder deelnemende organisaties in Amsterdam werden verspreid.

'Ik eet al Heri Heri zo lang ik kan eten', zegt Daniël, die tot zijn twaalfde opgroeide in Suriname. 'Maar in het district Coronie waar ik opgroeide, werd het niet met Keti Koti gegeten. Deze traditie om Heri Heri te eten ter nagedachtenis aan onze voorouders en het slavernijverleden heb ik in Nederland leren kennen.' Wilco had wel eens van Heri Heri gehoord omdat zijn vriendin wortels in Suriname heeft, vertelt hij. 'Maar ik heb het vorig jaar voor het eerst gegeten. Ik wist niet dat er zoveel geschiedenis achter zat en ben erover gaan lezen. Het gerecht was eeuwenlang het dagelijks voedsel van de tot slaafgemaakten.'

Verbindend en emotioneel

Beide koks vonden het samen koken een bijzondere, verbindende én emotionele ervaring. Daniël: 'Iedereen was zeer enthousiast en kwam elke dag met een big smile naar de paleiskeukens. Er was een sterke teamspirit. We hebben in slechts enkele dagen samen iets moois neergezet en een band opgebouwd. Het einde was heel emotioneel.'

Wilco: 'Op school heb ik niets geleerd over het Nederlandse slavernijverleden. Door mee te doen aan het Heri Heri koken, besepte ik hoe groot de groep mensen is die nog dagelijks met het slavernijverleden bezig is. Tijdens het koken hoorde ik de gesprekken tussen de koks met Surinaamse en Afro-Caraïbische roots; je wordt er daardoor onderdeel van. Ik hoorde en besepte daardoor hoeveel impact de slavernij heeft gehad en nog heeft. Ik heb nu meer verbinding met Keti Koti en met de koks van KIP Republic. We kunnen het verleden niet meer veranderen, maar er wel met elkaar over praten. Daniël sluit zich hierbij aan: 'Het is goed om zo bij het verleden stil te staan. Je wilt voorkomen dat zulke dingen weer gebeuren. In mijn familie werd er nauwelijks over gesproken. Ik weet nog lang niet alles en hoor nog regelmatig nieuwe verhalen.'

Verbinding in de samenleving

Het is bijzonder dat de Koning de paleiskeukens openstelt voor het koken van Free Heri Heri For All, vindt Wilco. 'De Koning staat voor verbinding in de samenleving. Als je dat wilt bereiken, is deelnemen aan Free Heri Heri For All een mooie manier. Ik heb nu meer verbinding met Keti Koti en met de koks van KIP Republic. Doordat de Koning dit initiatief ondersteunt en aanmoedigt, wordt er meer over gesproken in de maatschappij.'

Meer begrip in de maatschappij

Daniël en Wilco zouden het geweldig vinden als meer horecagelegenheden meedoen met Free Heri Heri For All. Wilco: 'Hoe meer restaurants meedoen, hoe meer we met elkaar in gesprek komen.' Daniël: 'Ik raad iedereen aan om mee te doen omdat het slavernijverleden de geschiedenis van iedereen in Nederland is. Ik zou willen dat het een nationale feestdag wordt, die iedereen in het land meeviert - net als Bevrijdingsdag. Als meer mensen zich in deze geschiedenis verdiepen, leidt dat tot meer begrip en rust in de maatschappij. We kunnen vieren met muziek en eten uit de voormalige koloniale gebieden, zodat we meer integreren in elkaars culturen. Dat geeft positieve emoties. Ik kijk met een blij hart terug op Heri Heri koken in het Paleis. Ik hoop dat naar dit voorbeeld de beweging nog groter wordt.' Wilco: 'Ik wil persoonlijk graag aan deze Free Heri Heri For All traditie mee blijven doen. Het heeft me diep geraakt.'

De kunst van de macht

Jordaens, Lievens en Rembrandt in het Paleis op de Dam

Elmer Kolfin

LEZING DR. ELMER KOLFIN – DE KUNST VAN DE MACHT

Dr. Elmer Kolfin is universitair docent kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Op 21 november deelde hij in het Koninklijk Paleis de inzichten uit zijn nieuwste boek 'De kunst van de macht. Jordaens, Lievens en Rembrandt in het Paleis op de Dam' over de schilderijen van de Batavencyclus in de galerijen van het Paleis. In zijn boek analyseert hij hoe de kennis van en verwachtingen bij opdrachtgevers van schilderijen het uiterlijk van de bestelde kunst bepaalden.

Aan de hand van drie thema's, 'Propaganda! - Varkens in een verguld paleis - De eerste zwarte Bataaf', liet dr. Kolfin zien hoe de onderwaardering voor de Batavencyclus heeft geleid tot wanbegrip voor de schilderijen en de bedoelingen van de opdrachtgevers. Na de lezing was er ruimte om in gesprek te gaan over de vraag: hoe kunnen we nu zinvol omgaan met de keuzes van toen?

De genodigde gasten waren geselecteerd op hun inhoudelijke expertise die aansloot bij het onderwerp. De lezing was een belangrijke manier om de contacten met ons netwerk van (kunst)historici te bestendigen, en onze academische en museale partnerschappen te versterken.

ZOMER-
TENTOONSTELLING

'DE PRINS EN DE STAD. WILLEM V IN AMSTERDAM'

In de zomer van 2023 herleefde met de tentoonstelling 'De Prins en de Stad. Willem V in Amsterdam' in het Koninklijk Paleis de grootste ontvangst van de achttiende eeuw: het bezoek van Willem V aan Amsterdam.

In 1768 verbleef Prins Willem V vijf dagen samen met zijn kersverse echtgenote Wilhelmina van Pruisen op het stadhuis, nu het Paleis, en reed per koets naar toonaangevende plekken in de stad. Amsterdam haalde alles uit de kast om indruk te maken op Willem V, die twee jaar eerder regerend stadhouder was geworden. Onze kere tijden waren aangebroken en de stad had de prins nodig. Ook voor de jonge Willem V was het belangrijk om voet aan de grond te krijgen in het machtige Amsterdam, de voornaamste stad in het rijke gewest.

De tentoonstelling presenteerde het spektakel van het galabal, de luxe diners en het uitgebreide weekprogramma – én onderzocht deze tegen de achtergrond van politieke macht in de Republiek in de opmaat naar een onstuimige tijd.

In beeld en geluid ervoeren bezoekers de historische sensatie van het immense bal dat destijds plaatsvond in de Burgerzaal, waarbij ruim duizend gasten uit binnen- en buitenland dansten tot diep in de nacht. De twee speciaal voor deze vijfdaagse ontvangst gemaakte stadhoudersstoelen keerden na 255 jaar terug naar de plek waarvoor ze gemaakt waren. Uit de Koninklijke Verzamelingen waren bijzondere collectiestukken van Willem V te zien, zoals zijn Windsoruniform en sierdogen en vijf bijzondere portretten, waaronder topstukken geschilderd door Johann Friedrich August Tischbein (1750-1812).

In de zaal waar Willem V in 1768 dineerde werd een vorstelijk banket gereconstrueerd met servies en bestek van Willem V en imposant suikerwerk, speciaal voor de tentoonstelling gemaakt door toppatissier Jeroen Goossens.

De tentoonstelling werd op 5 juli 2023 geopend door Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Constantijn en was te zien van 6 juli tot en met 17 september. Bij de opening van de tentoonstelling was er een optreden van het muziekensemble The Counterpoints dat muziek uit de achttiende eeuw speelde.

Bij de tentoonstelling is de stadswandeling 'In de koetsporen van Willem V' gemaakt. Deze was verkrijgbaar bij de tentoonstelling. De wandeling volgt de plekken die Willem V tijdens zijn verblijf bezocht, en plaatst zo zowel het historisch evenement als het Koninklijk Paleis in de context van de stad.

6 JULI -
17 SEPTEMBER

103.607
BEZOEKERS

- 1 Koninklijk Paleis Amsterdam
De Dam
- 2 Admiraliteit van Amsterdam
(Nu: hotel The Grand)
- 3 Kamer van de V.O.C. (Oost-Indisch Huis)
Oude Hoogstraat 24
- 4 Trippenhuys
Kloveniersburgwal 29
- 5 's Lands Zeemagazijn
(Nu: Schoepvaartmuseum)
- 6 Portugese Synagoge
Mr. Visserplein 3

- 7 Diaconie Oude Vrouwen Huys
(Nu: Hermitage Amsterdam)
- 8 Utrechtsepoort
Hoek Kerkstraat en Utrechtsestraat
- 9 Kunstcollectie Gerrit Braamcamp
Herengracht 462
- 10 Almoezeniersweeshuis
Prinsengracht 436
- 11 Schouwburg
(Nu: hotel The Dutch)
- 12 De Nieuwe Kerk
De Dam

Colofon

Tekst: Hannah Bakx en Ruud Westerink
 Redactie: Stichting Koninklijk Paleis Amsterdam
 Vormgeving: Vorm de Stad
 Beeldcredits: 1. De aankomst van Willem V en Wilhelmina van Pruisen bij het stadhuis van Amsterdam op 30 mei 1768, ca. 1768-1773, Reinier Vinkeles, collectie Koninklijke Verzamelingen; Vismarkt op de Dam, 1797, naar Thomas Rowlandson, collectie Stadsarchief Amsterdam; 2. De binnenplaats van het Prinsenhof ook wel Admiraleithof genoemd, ca. 1770-1780, Herman Schouten, collectie Stadsarchief Amsterdam; 3. Willem V neemt zitting als opperbevelhebber van de Verenigde Oost-Indische Compagnie op 1 juni 1768, ca. 1768-1773, Simon Fokke, collectie Koninklijke Verzamelingen; 5. Tewaterlating van het hoekerschip De Zan op 2 juni 1768, ca. 1768-1773, Reinier Vinkeles, collectie Koninklijke Verzamelingen; 10. Almoezeniersweeshuis (in de achtergrond), 1730, Abraham Rademaker, collectie Stadsarchief Amsterdam; 11. De poort van de schouwburg, 1796, Herman Schouten, collectie Stadsarchief Amsterdam; De vorstelijke loge in de Schouwburg op 1 juni 1768, ca. 1768-1773, Simon Fokke, collectie Koninklijke Verzamelingen.

Deze stadswandeling is onderdeel van de tentoonstelling De Prins en de Stad. Te zien van 6 juli t/m 17 september 2023 in het Koninklijk Paleis Amsterdam.

Kaarten en informatie via paleisamsterdam.nl

DE PRINS EN DE STAD

Stadswandeling door achttiende-eeuws Amsterdam

City walk through eighteenth-century Amsterdam

in 10.000 stappen

Start- en eindpunt: Koninklijk Paleis Amsterdam

in 10.000 steps

Start and end: Royal Palace of Amsterdam

1 De wandeling start bij de ingang van het Koninklijk Paleis Amsterdam. Richt je blik op het Damplein.

Welkom in het Amsterdam van 1768. Je staat hier op het centrale plein van de stad die toen zo'n 200.000 inwoners telde. Op de Dam was het druk en vol. Niet zozeer met toeristen, maar met kooplieden vanuit alle windstreken. Door de aanwezigheid van het (toen nog) stadhuis, was de Dam het bestuurlijke centrum van de stad. En dat niet alleen, het was ook het markplein van Amsterdam. In het midden van het plein stond de Waag: de plek waar goederen gewogen werden en waar belasting geïnd werd. Op 30 mei 1768 was de Dam ook de plek waar stadhouder Willem V en zijn kersverse vrouw Wilhelmina van Pruisen groots ontvangen werden door de burgemeesters van Amsterdam. Amsterdam pakte enorm uit voor dit meerdaags bezoek van de stadhouder, met festiviteiten en audienties op het stadhuis, en rijtes door de stad. In deze wandeling volgen we de koetssporen van het prinselijk paar. Ga je mee?

Loop een stukje het plein op en draai je om naar het Paleis.

Willem V was de laatste stadhouder van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, waarvan Amsterdam de rijkste en machtigste stad was. De invloed van de stad en de stadhouder was groot. Deze rijkte tot ver buiten de grenzen van de Republiek, met name door de overzeese handel. Het driehoekige timpaan bovenaan het gebouw verbeeldt de zee. In het midden zie je de Amsterdamse Stedenmaagd, symbool van de stad. Links naast haar staat Neptunus, god van de zee, herkenbaar aan zijn gouden drietand en wilde haren. Tritons – half mens, half vis – blazen op hun hoorns. Zie je de krokodil, zeehonden, zwanen en dolfijnen? Zij brengen hulde aan Amsterdam, als heerser over de wereldzeeën. In het ontwerp van architect Jacob van Campen staan vrede, welvaart en de centrale positie van Amsterdam steeds centraal. Het gebouw toont de macht van de stad. Het is geen toeval dat Willem V en Wilhelmina van Pruisen hier ontvangen zijn. Ook zij moesten onder de indruk zijn geweest.

Draai je om en loop richting de Bijenkorf. Stop voor het zebraapad en richt je blik links op het Damrak, richting het Centraal Station.

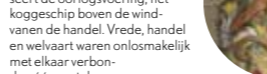

In 1768 had je nu natte voeten gehad: het Damrak was toen nog een open waterverbinding met het IJ. Hoewel de economie in de achttiende eeuw stagneerde, was Amsterdam nog steeds een belangrijke handelsstad. Het was hier een komen en gaan van marktkooplieden, zeelieden en reizigers. Via het Damrak werden goederen en specerijen vanaf de grotere schepen aangevoerd. Deze schepen voeren van en naar alle uitheemden in de wereld. Op de schepen wapperde de Nederlandse driekleur. De kleuren waren oorspronkelijk oranje-wit-blauw. In de zeventiende eeuw werd het oranje geleidelijk vervangen door het rood, omdat dit op zee beter te zien zou zijn.

2 Steek het zebraapad over, ga rechts en loop langs het Nationaal Monument op de Dam. Ga links de Damstraat in, steek de eerste brug over en ga daarna meteen rechtsaf de Oudezijds Voorburgwal op. Loop een stukje langs het water tot je aan je linkerhand hotel The Grand ziet. Loop onder de poort door de binnenplaats op. Richt je blik op het timpaan boven de ingang.

In het timpaan zie je de gekroonde Nederlandse leeuw met twee gekruiste ankers en instrumenten voor navigatie, verwijzingen naar de voormalige functie van het gebouw. Hier zetelde de Admiraliteit, de organisatie van de zeemacht. Het beschermen van de handel was een belangrijke taak van de Admiraliteit. Deze ging vaak gepaard met oorlogen. Het kanon in het timpaan symboliseert de oorlogvoering, het koggeschip boven de windvanden de handel. Vrede, handel en welvaart waren onlosmakelijk met elkaar verbonden één met de stadhouder, hij was de opperbevelhebber van zowel het leger als de vloot. In die hoedanigheid bracht hij hier een bezoek aan de Admiraliteit van Amsterdam, de machtigste Admiraliteit van de Republiek. De meeste bestuursleden waren oud-burgemeesters, waaruit nog maar eens blijkt dat de invloed van het stadhuis verreikte. Stadhouder Willem V en Amsterdam hadden elkaar nodig; de stad zocht bescherming voor de handel en veel handel leverde de staatskas meer geld op.

3 Loop terug naar de brug en sla daar rechtsaf de Oude Doelenstraat in. Steek de Oudezijds Achterburgwal over en ga rechtdoor de Oude Hoogstraat in. Aan het einde van deze straat, op nummer 24, zie je de toegangspoort van het Oost-Indisch Huis. Als de poort open is, kun je de binnenplaats betreden.

Zie je onder het ronde raampje boven de deur bij de trappen VOC staan? Hier zat het bestuurs- en administratiekantoor van de Amsterdamse Kamer van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). Willem V is opperbevelhebber van de VOC en WIC (West-Indische Compagnie). Tijdens zijn bezoek woont hij in dit pand een VOC-vergadering bij en bezoekt hij er specerijen- en kruidenkamers. Willem V was niet zozeer betrokken bij de dagelijkse gang van zaken, maar benoemde wel mensen in hoge posities. Achter deze deuren namen zij beslissingen die grote impact hadden op mensen en gebieden in de overzeese koloniën.

Als je straks verder loopt zie je voor de brug rechts het Bushuis, het rode gebouw aan de gracht. Op deze plek stond het eerste pakhuys van de VOC, de naam 'Bushuis' verwijst hier nog naar. Door de enorme groei van de compagnie in de zeventiende eeuw breidde het pakhuys zich steeds verder uit met meer opslag- en vergaderruimtes. Het oorspronkelijke pakhuys is afgebroken en vervangen voor het neogotische exemplaar waar tegenwoordig de Universiteit van Amsterdam gevestigd is.

4 Vervolg je weg rechtdoor en stop op de eerstvolgende brug.

Richt je blik naar links en kijk naar het grote, grijze pand rechts op de kade. Dat is het Trippenhuys. Willem V en Wilhelmina van Pruisen verbleven in het stadhuis op de Dam dat speciaal voor het bezoek in een paar weken werd omgetoverd tot een paleiswaardig verblijf. Maar het stel kwam niet alleen, het nam een enorm gevolg mee van hofdames, kamerheren, lakieën, bedienden, lopers, koetsiers, maar ook een dokter, kapper en kleermaker. Door ruimtegebrek in het stadhuis, moest een deel van het gezelschap in het Trippenhuys verblijven. Stel je voor hoe dat gegaan moest zijn: elke ochtend een grote stoet mensen richting het stadhuis.

5 Ga rechtdoor de Nieuwe Hoogstraat in. Loop deze uit en steek over naar de Snoekjessteeg. Steek de Snoekjesbrug over en ga rechtsaf de Oudeschans op. Ga de eerste brug rechts, daarna linksaf en volg de weg met de bocht mee naar rechts. Vervolg je weg en sla linksaf over.

de brug de Peperstraat in. Ga aan het einde van de straat rechtsaf en steek bij het eerste zebraapad links over. Steek daarna de zebraapaden rechts over en sta stil met zicht op het schip en het Scheepvaartmuseum.

Tegenwoordig is het Scheepvaartmuseum hier gevestigd, maar dit monumentale gebouw uit 1656 werd oorspronkelijk gebruikt als pakhuys van de Admiraliteit. Dit Amsterdam's 'Zeemagazijn' was onderdeel van de destijds grootste haven ter wereld. Hier lagen kanonnen, zellen, vlaggen en andere scheepsuitrusting voor de oorlogsvloot opgeslagen. Willem V bekeek de

magazijnen, de werf en de vele schepen die er lagen. Hier zie je een replica van zo'n schip, de Amsterdam. Een belangrijk vaartuig van de VOC: hiermee voeren handelaren naar Azië om specerijen, thee, porselein, textiel en zijde in te kopen voor de Europese markt. Als het meezat duurde een overtocht zo'n acht maanden. Ook voeren er soldaten mee die de handelsbelangen, desnoods met geweld, afwonden. Amsterdamse burgemeesters hadden vaak belangrijke functies binnen de VOC en WIC, en profiteerden op deze manier van de overzeese handel. Het was voor hun van groot belang om de banden met Willem V, als opperbevelhebber van de handelscompagnieën, warm te houden.

6 Loop een stukje door en steek bij het stoplicht bij het zebraapad de weg weer over. Ga rechtdoor de Schippersgracht op. Vervolg je weg over het Rapenburgerplein en de Nieuwe Herengracht. Steek de Anne Frankstraat over en ga rechtdoor over de Nieuwe Herengracht tot aan de Muiderstraat. Sla daar rechtsaf. Na ongeveer 100 meter steek je de weg over bij het zebraapad. Loop een stukje rechtdoor en stop voor de ingang van de Portugese Synagoge.

Willem V bezoekt twee synagogen in Amsterdam, de Hoogduitse Synagoge en de Portugese Synagoge die je hier ziet. In de eerstgenoemde woonden Willem V en Wilhelmina van Pruisen een dienst bij met muziek en gebeden. Als geschenk ontving het rechtpaar van de rabbijn een bijzonder zijden boekje met psalmen en gebeden in het Hebreeuws. De banden tussen de joodse gemeen-

schap en de Oranjes was sterk in die tijd. Vanaf de zeventiende eeuw kwamen er veel joden naar Amsterdam. De Nederlandse Republiek bood vrijheid, tolerantie en bescherming. Gedeputeerden van de 'Joodsche Natie' gaan ook op audientie bij Willem V, samen met andere religieuze afgevaardigden. Opvallend is dat de katholieken daar ontbreken, zij mogen in deze tijd hun geloof niet openlijk belijden.

7 Ga met je gezicht naar de ingang van de Portugese Synagoge staan en loop naar rechts. Steek het zebraapad over (op de linkerhoek zie je de Hoogduitse synagoge waar nu het Joods Museum gevestigd is) en loop de Nieuwe Amstelstraat in. Loop doort het water en ga linksaf. Steek de brug over en ga rechts op de vlonder staan met je rug richting het water.

Je kunt het lezen op de gevel: hier werd in 1681 het Diaconie Oude Vrouwen Huys gebouwd. Het werd in 1683 in gebruik genomen en werd ook wel het Besieshuis genoemd. Hier lagen Amsterdamse vrouwen terecht om hun laatste dagen in rust door te brengen. Het woord besje was afgeleid van

bestmoeder, wat in die tijd grootmoeder of oma betekende. Er woonden zo'n 400 vrouwen. Vanaf 1718 waren er ook mannen welkom om zich te voegen bij de besjes. Willem V bracht een kort bezoek aan dit prachtige gebouw, als onderdeel van een rondgang langs zorginstellingen in de stad. Nog tot 1999 woonden hier bejaarden. Daarna werd het overgedragen aan de gemeente Amsterdam en nam de Hermitage intrek in het gebouw. Je kunt via de poort een kijkje nemen op de binnenplaats.

8 Vervolg je weg langs de Amstel en steek bij de eerstvolgende brug, de Magere Brug, over. Ga rechtdoor de Kerkstraat in. Sla op de hoek met de Utrechtsestraat even stil.

Op 4 juni 1768, aan het einde van hun vijfdaagse bezoek verlaat het prinselijk paar en hun gevolg de stad via de Utrechtsepoort die links aan het einde van de Utrechtsestraat stond, waar nu het Frederiksplein is. Het paar werd daar uitgezwaaid door de vier burgemeesters van Amsterdam en andere belangstellenden, maar wij wandelen nog even door langs vier plekken die Willem V en zijn vrouw aandeden.

9 Blijf de Kerkstraat een flink stuk volgen tot de Vijzelstraat. Sla bij de stoplichten rechtsaf, steek de Keizersgracht over en sla voor de brug bij de Herengracht linksaf. Loop door tot nummer 462.

In dit pand bekeek Willem V de vermaarde kunstcollectie van Gerrit Braamcamp, een rijke koopman. Willem V was zo onder de indruk van de collectie dat hij zijn vrouw dringend verzocht ook langs te komen. Wilhelmina van Pruisen sprong in haar koets en was binnen een half uur ter plaatse. Willem V kocht een aantal werken bij Braamcamp voor zijn eigen publieke kunstverzameling in Den Haag. Deze Galerij Willem V is daar nog steeds te bezoeken. Braamcamp had ook andere beroemde kopers. Drie jaar na het bezoek van Willem V overleed Braamcamp en kocht niemand minder dan Catharina de Grote, keizerin van Rusland, zeventwintig schilderijen van zijn erfgenamen. Er zaten werken tussen van Rembrandt van Rijn, Paulus Potter en Gerard Dou. Het schip met in het ruim een kunstcollectie die tegenwoordig miljoenen waard zou zijn, zonk tijdens een storm op de Oostzee richting Rusland. Bijna 25 jaar geleden is het schip gelokaliseerd en sindsdien worden internationale overleggen gevoerd over het licht van het schip. Wellicht te becontinued...

10 Vervolg je weg over de Herengracht en sla linksaf de Leidsestraat in. Steek de Keizersgracht over en sla bij de Prinsengracht, voor de brug, rechtsaf. Stop na ongeveer 50 meter en kijk naar de overkant van de gracht.

In de achttiende eeuw leidde de toenemende werkloosheid en stijgende prijzen tot grote armoede in Amsterdam. Dat werd steeds zichtbaarder in de stad: het aantal bedelaars steeg explosief en steeds meer kinderen werden te vondeling gelegd. De armste kinderen kwamen terecht in het pand aan de overkant van de gracht, het Almoezeniersweeshuis. In 1768 werd er wekelijks een kind te vondeling gelegd en dit aantal steeg in de jaren daarna. Hoewel ze waarschijnlijk meer kansen kregen in het weeshuis, overleefden velen hun eerste jaar niet. De omstandigheden tonen de problemen van armoede en

verpaupering in de stad. Of Willem V en zijn vrouw dit ook zo hebben ervaren is de vraag als je het nuchtere verslag leest: 'Van den Heere Braamcamp begaven hunne Hoogheden zig naar het Almoeseniens Weeshuis, bezigtigende aldaar het Merkwaaigende van dat voortreffelyk Gebouw, dat 343 Voetbreed is, en byna 2000 Kinderen voedzel en onderhoud leverd. Na de voornaamste byzonderheden alhier bezigtigd te hebben, begave hunne Hoogheden zig verder'. Nu komt er in het pand een vijfsterrenhotel, een groot contrast met de oorspronkelijke bestemming van het pand.

11 Vervolg je weg nog een klein stukje over de Prinsengracht en sla voor de eerste brug rechtsaf de Leidsegracht op. Ga rechtdoor en sla linksaf bij de Keizersgracht. Volg de Keizersgracht totdat je voor nummer 384 staat. Je ziet een poort met daarop de tekst 'Schouwburg'. Ga op de stoep aan de waterkant staan.

Het is tijd voor wat vermaak tussen de serieuze bezoeken door en daarvoor moeten Willem V en zijn gevolg bij de 'Schouwburg' zijn. Hij bezocht de schouwburg twee keer voor een lange zit van zo'n drie uur. Je ziet hier nog de oude toegangspoort van de stadsschouwburg die in 1638 werd ontworpen door Jacob van Campen. Hij is een bekende; hij ontwierp ook het stadhuis, nu Paleis, op de Dam. Het gezelschap zag onder andere de tragedie Demofonte, de komedie Gierige Gerard en ballet. In die tijd ging het er heel anders aan toe dan tegenwoordig in het theater. Waar het nu meestal stil is in de zaal en het publiek zich als passieve toeschouwer draagt, liet het publiek zich in de zeventiende en achttiende eeuw veel meer horen met geschreeuw, geklets en geroezemoes. En de popcornvariant van die tijd waren sinaasappelen, die tijdens de voorstelling werden verkocht aan het publiek.

12 Ga verder op de Keizersgracht, sla bij de Raadhuisstraat rechtsaf en ga rechtdoor. Sla vlak voor het Paleis linksaf en ga direct rechts. Je bent aan het einde van de wandeling gekomen. Stop voor de ingang van het Paleis en kijk richting de Nieuwe Kerk.

In de beschrijving van het bezoek van Willem V staat dat het paar op 2 juni 1768 de Nieuwe Kerk bezoekt en luistert naar het grote orgel, dat nu nog steeds binnen te zien (en te horen) is. De Nieuwe Kerk speelt een belangrijke rol in het leven van de nazaten van Willem V. Zijn zoon legde hier in 1814 de eed af en wordt de eerste koning van Nederland, Koning Willem I. Inmiddels is het stadhuis dan al een paleis en is de Waag op de Dam verdwenen. Het plein verandert steeds meer naar de huidige staat. Ook in de recente koninklijke geschiedenis duikt de Nieuwe Kerk op, zo trouwden Z.M. Koning Willem-Alexander en H.M. Koningin Máxima hier in 2002. En kijk eens naar het balkon van het paleis waar de Oranjes te zien zijn: troonswisselingen en koninklijke huwelijken. Zou Willem V, als laatste stadhouder van de Nederlandse Republiek, ooit gedacht hebben dat de plekken die hij bezocht koninklijk zouden worden?

KAART VAN DE STADSWANDELING

EEN OPEN GESPREK MET...

LOES KOPS & TEDDY STOLKER

PUBLIEKSMEDEWERKERS

“HET GEEFT
VOLDOENING ALS
JE MENSEN MET
EEN GLIMLACH
HET PALEIS ZIET
VERLATEN”

Het Koninklijk Paleis Amsterdam is een prachtige en hele leuke werkomgeving, zeggen publieksmedewerkers Loes Kops en Teddy Stolker volmondig. Ze werken er beiden al jaren. Teddy is net afgestudeerd aan de Herman Brood Academie en combineert het werk sinds 2018 met school en studie. Loes begon in 2020 bij het Paleis na haar pensionering. Wat doen ze als publieksmedewerkers - en hoe is het om in het Koninklijk Paleis te werken?

'Ik wilde na mijn pensioen graag nog twee dagen per week werken', vertelt Loes. 'Ik was vroeger traffic manager bij een bedrijf dat belettering maakt, onder meer voor musea. Het leek me leuk om voor een museum te werken. Van een kennis, Debby, die hier ook werkt, hoorde ik dat je op het Paleis kan werken als publieksmedewerker. Dat leek me fantastisch, want ik had het Paleis al enkele keren bezocht en vond het vreselijk mooi. De eerste keer dat ik de Burgerzaal betrad, was ik echt 'flabbergasted'!

Veel studenten

Teddy hoorde van de mogelijkheid om als studiebijbaan op het Paleis te werken van zijn toenmalige vriendin. 'Eerst werkten haar broer en zus er, toen zij - en later ik. Het was een soort estafette!', lacht hij. 'Ik was nog nooit in het Paleis geweest. Ik wist niet dat het mogelijk was het Paleis te bezoeken, en dat ik er zou kunnen werken had ik nooit gedacht. Het was een mooie opstap na mijn bijbaan als "sandwich artist" bij een broodjesrestaurant.

"JA, HIER WERKEN IS EEN AANRADER. HET TEAM IS LEUK EN TIJDENS HET WERK IS ER VEEL MOOIS TE ZIEN."

“ALS HOST STAAN WE
BIJ DE INGANG OM
BEZOEKERS WELKOM
TE HETEN.”

Favoriete plek in het Paleis

Teddy: 'Mijn favoriete plek in het Paleis is de Oud Raadzaal. Daar hangt een enorme kroonluchter. Als op de audiotour verteld wordt dat deze 720 kilo weegt, zie ik de mensen altijd erg onder de indruk naar boven kijken. Ook de Burgerzaal met het beeld van Atlas vind ik echt vet.' Loes' favoriete plek in het Paleis is de Burgerzaal. 'Als je het Paleis alleen van buiten kent, verwacht je niet een zaal met zoveel pracht en praal. Als bezoekers de Burgerzaal binnenkomen, zie ik dat ze hun ogen uitkijken! Ik hoor dat ze het heel erg mooi vinden. Vooral Amsterdammers staan vaak helemaal versteld en zeggen: "Ik had hier eerder moeten komen!"'

Afwisselende taken

De werkdagen in het Paleis zijn prettig afwisselend, vinden Loes en Teddy. 'We krijgen aan het begin van de dag een rooster. We hebben verschillende taken: de garderobe beheren, audiotours uitdelen, surveilleren als suppoost, en we zijn host. Doordat we veel rouleren, vliegt de tijd om.' Loes: 'Als host staan we bij de ingang om bezoekers welkom te heten.'

Persoonlijk contact met bezoekers

Teddy: 'Als host probeer ik zoveel mogelijk de gezichten van de bezoekers te onthouden. Als ze dan aan het eind van hun bezoek weer langs mij komen, vraag ik hoe ze hun bezoek ervaren hebben. Ze zeggen dan vaak dat ze de Burgerzaal geweldig vinden en geven vaak nog een compliment over hoe wij ons werk doen. Zo'n persoonlijk gesprekje vind ik leuk. Het geeft een 'boost' als je de mensen met een glimlach het Paleis ziet verlaten.' Loes: 'Omdat we veel rouleren, komen mensen ons vaak op verschillende plekken in het Paleis tegen en grappen dan vaak "Ben je hier nu ook alweer". Bij het eind van hun bezoek maak ik soms nog een praatje en wens ik ze een fijne dag. Het persoonlijke contact maakt het werk erg leuk. Het is mooi om te zien hoe bezoekers genieten. Bijvoorbeeld als ze naar buiten gaan zwaaien vanuit de Balkonkamer en de kinderen die vragen of de Koning echt in dat kleine bed slaapt...'

Nieuwe inzichten in de geschiedenis

Het werken bij het Paleis heeft Loes en Teddy nieuwe inzichten in de geschiedenis van Nederland en Amsterdam gegeven. Loes: 'Het Paleis en de Burgerzaal laten zien hoe ontzettend rijk en machtig Amsterdam was in de zeventiende eeuw. Daar was ik me vroeger niet zo van bewust. En er wordt de laatste jaren meer over gesproken dat die rijkdom wel ten koste is gegaan van mensen in de vroegere koloniën.' Teddy: 'Voor ik hier kwam werken was ik niet zo bezig met het Nederlandse slavernijverleden. Nu ik hier werk en bijvoorbeeld in het beeldhouwwerk van het Paleis de sporen van het slavernijverleden zie, ben ik me meer bewust geworden van die donkere kant van de geschiedenis.'

Leuk en divers team

Loes en Teddy zouden iedereen aanraden om bij het Paleis te werken. Loes: 'We hebben een heel leuk en divers team. Van jong tot oud. Iedereen heeft weer een andere achtergrond. Ik vind het leuk om met jonge mensen om te gaan. Dat houdt jezelf jong.' Teddy: 'Ja, hier werken is een aanrader. Het team is leuk en tijdens het werk is er veel moois te zien. Dan sta ik in die enorme Troonzaal en denk ik die is wel zo groot als twee rijtjeshuizen.' Loes: 'Ik raad ook altijd al mijn kennissen aan om te komen kijken. Omdat het zo mooi is en vanwege de interessante geschiedenis - dat moet je zien en ervaren.' Teddy: 'En het staat goed op je cv. Ik ben net afgestudeerd als Master of Ceremony en Rapper. Het is fijn dat ik vanuit deze baan nu werk in mijn vak kan zoeken.' Loes wil blijven werken op het Paleis zolang ze het fysiek aankan. 'Mijn vrienden grappen wel eens: "Hè, hè, ze zit eindelijk op haar plek.'

KONINKLIJKE
PRIJS VOOR VRIJE
SCHILDERKUNST

DE PRIJS

De Koninklijke Prijs voor Vrije Schilderkunst heeft als doel om jonge, talentvolle, in Nederland wonende schilders aan te moedigen in hun werk als kunstenaar. De Prijs is in 1871 door Koning Willem III ingesteld als Koninklijke Subsidie voor Vrije Schilderkunst.

Kunstenaars die de beeldende kunst beroepsmatig en zelfstandig beoefenen in Nederland en op 1 januari 2023 de leeftijd van 35 jaar nog niet hadden bereikt, konden meedingen naar een Koninklijke Prijs. Kunstenaars die de prijs al eerder ontvingen, mochten, als zij op de genoemde datum jonger waren dan 30 jaar, opnieuw meedingen. Elk jaar komen drie jonge kunstenaars in aanmerking voor een Koninklijke Prijs, te weten € 9.000 vrij van belastingen en premies.

De lijst met genomineerden is in twee jureringsrondes zorgvuldig samengesteld door een vakkundige jury. De jury van de Koninklijke Prijs 2023 bestond uit: Heske ten Cate, Laurie Cluitmans, Esiri Erheriene-Essi, Natasja Kensmil, Sam Samiee, Maaïke Schoorel en Mirjam Westen (voorzitter).

495 inzendingen

In 2023 hebben 495 kunstenaars afbeeldingen en documentatie ingezonden. Ruim 3.000 afbeeldingen passeerden de revue. De jury vroeg 31 kunstenaars om twee schilderijen in te zenden voor de tweede ronde. Uiteindelijk droeg de jury aan de Koning een drietal kunstenaars als winnaar voor, te weten Bobbi Essers, Ricardo van Eyk en Thierry Oussou.

WINNAAR
THIERRY
OUSSOU

WINNAAR
RICARDO
VAN EYK

WINNAAR
BOBBI
ESSERS

"WIE WIL
ZIEN WELKE JONGE
KUNSTENAARS ZICH OP
DIT MOMENT IN NEDERLAND
ONDERSCHEIDEN, KRIJGT HIER
EEN FANTASTISCH OVERZICHT
VAN DE STAND VAN ZAKEN."

- Z.M. de Koning in zijn toespraak
tijdens de uitreiking.

Springplank voor carrière

Op donderdag 5 oktober 2023 bruiste het in het Koninklijk Paleis Amsterdam van de jonge, getalenteerde creatieven en kunstenaars. De Koninklijke Prijs voor Vrije Schilderkunst 2023 werd die dag door de Koning uitgereikt aan de drie winnende kunstenaars. Voor de jonge kunstenaars is het winnen van de Koninklijke Prijs een springplank voor hun carrière. Gelijktijdig opende de Koning de tentoonstelling van de winnende en genomineerde werken.

Voorafgaand aan de uitreiking boden we alle exposerende kunstenaars en de jury een feestelijke lunch aan in het Koninklijk Paleis.

De tentoonstelling was te zien van 7 oktober tot en met 5 november in de galerijen van het Koninklijk Paleis. De tentoonstelling trok 36.513 bezoekers. Bij de tentoonstelling verscheen een catalogus in het Nederlands en Engels. De catalogus bevat onder meer een interview met elke winnaar geschreven door jurylid Heske ten Cate.

36.513
BEZOEKERS

495
INZENDINGEN

BEKIJK HIER
DE SFEEVIDEO:

YOUNG COLLECTORS CIRCLE

Avondenstelling voor de Young Collectors Circle
Op donderdag 2 november was er een avondopenstelling van de tentoonstelling voor de Young Collectors Circle. De exposerende kunstenaars waren aanwezig om aan jonge verzamelaars en kunstliefhebbers te vertellen over hun werk. Het was een inspirerende avond waar veel nieuwe contacten zijn gelegd.

88

PUBLIEKSPRIJS

Bezoekers kiezen hun favoriete werk

Aan de tentoonstelling is een publieksprijs verbonden. Bezoekers kunnen hun favoriete werk kiezen. Het werk dat de meeste stemmen krijgt, wordt onder notarieel toezicht verloot onder de inzenders die hun stem voor het winnende werk hebben uitgebracht. De Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam vergoedt de prijs van het winnende kunstwerk tot een bedrag van maximaal € 2.300. Als het winnende werk meer waard is of om een andere reden niet kan worden overgedragen, bieden we in overleg met de kunstenaar een alternatief.

Meeste stemmen voor kunstenaar Sofiia Dubyna

In 2023 kreeg het werk 'Preparation' van de kunstenaar Sofiia Dubyna de meeste stemmen. De kunstenaar heeft voor de winnende bezoeker een kunstwerk beschikbaar gesteld.

1.086
STEMMEN

89

“DE KONINKLIJKE PRIJS VOOR VRIJE SCHILDERKUNST GEEFT KUNSTENAARS ZELFVERTROUWEN EN NIEUWE KANSEN”

IN GESPREK MET...

CHRISTIAN MELSEN

WINNAAR PUBLIEKSPRIJS

‘Mijn vrouw en ik waren een dagje in Amsterdam. Toen we langs het Paleis liepen, zagen we dat het open was. Dat was een leuke verrassing, want ik wilde het Paleis al langer bezoeken’, vertelt Christian Melsen, Strategisch Adviseur Cultuur bij de Gemeente Rotterdam. Hij won dit jaar de Publieksprijs.

‘Een tweede leuke verrassing was dat we ook de expositie Koninklijke Prijs voor Vrije Schilderkunst 2023 konden bekijken. Ik kende deze prijs en expositie niet. Het is een verborgen parel! Het was geweldig om deze expositie in de prachtige omgeving van het Koninklijk Paleis te kunnen bekijken. Ik zou iedereen die van schilderkunst houdt aanraden om de tentoonstelling te bezoeken. Ik was onder de indruk van de diversiteit van de geselecteerde werken. Er is voor ieder wat wils.’

Decennialange traditie geeft extra gewicht aan de prijs

Christian vindt het heel waardevol dat de Koning de traditie van de Prijs - die in 1871 door Koning Willem III werd gestart - voortzet. ‘Het is erg belangrijk om het werk van de nieuwe generatie kunstbeoefenaars zichtbaar te maken, te waarderen en te belonen en om anderen ermee in aanraking te brengen. Het geeft kunstenaars zelfvertrouwen als ze zien dat een vakkundige jury waardering heeft voor het hele persoonlijke werk dat ze maken. Het helpt ze om te groeien en geeft ze nieuwe kansen. Het brengt hen in contact met een nieuw publiek en met mensen die kunst willen kopen. Het jarenlang herhalen van zo’n traditie draagt bij aan het gewicht en de impact van de Prijs, omdat het door anderen dan ook herkend en erkend wordt.’

Figuratief en kleurrijk

‘Ik deed mee aan de Publieksprijs omdat ik daarmee wilde laten zien dat ik de expositie en de werken serieus bekeken heb én waardeer. Ik koos voor het werk van Sofia omdat ik houd van figuratief werk en van kleur. Ik ben er heel blij mee!’

SYMPOSIA

EEN VERRASSEDE KIIK OP MAATSCHAPPELIJKE VRAAGSTUKKEN

De Stichting organiseert elk jaar twee symposia. Vooraanstaande sprekers bieden tijdens deze bijeenkomsten een verrassende kijk op maatschappelijke vraagstukken en actuele thema's. De symposia vinden plaats in het Koninklijk Paleis Amsterdam.

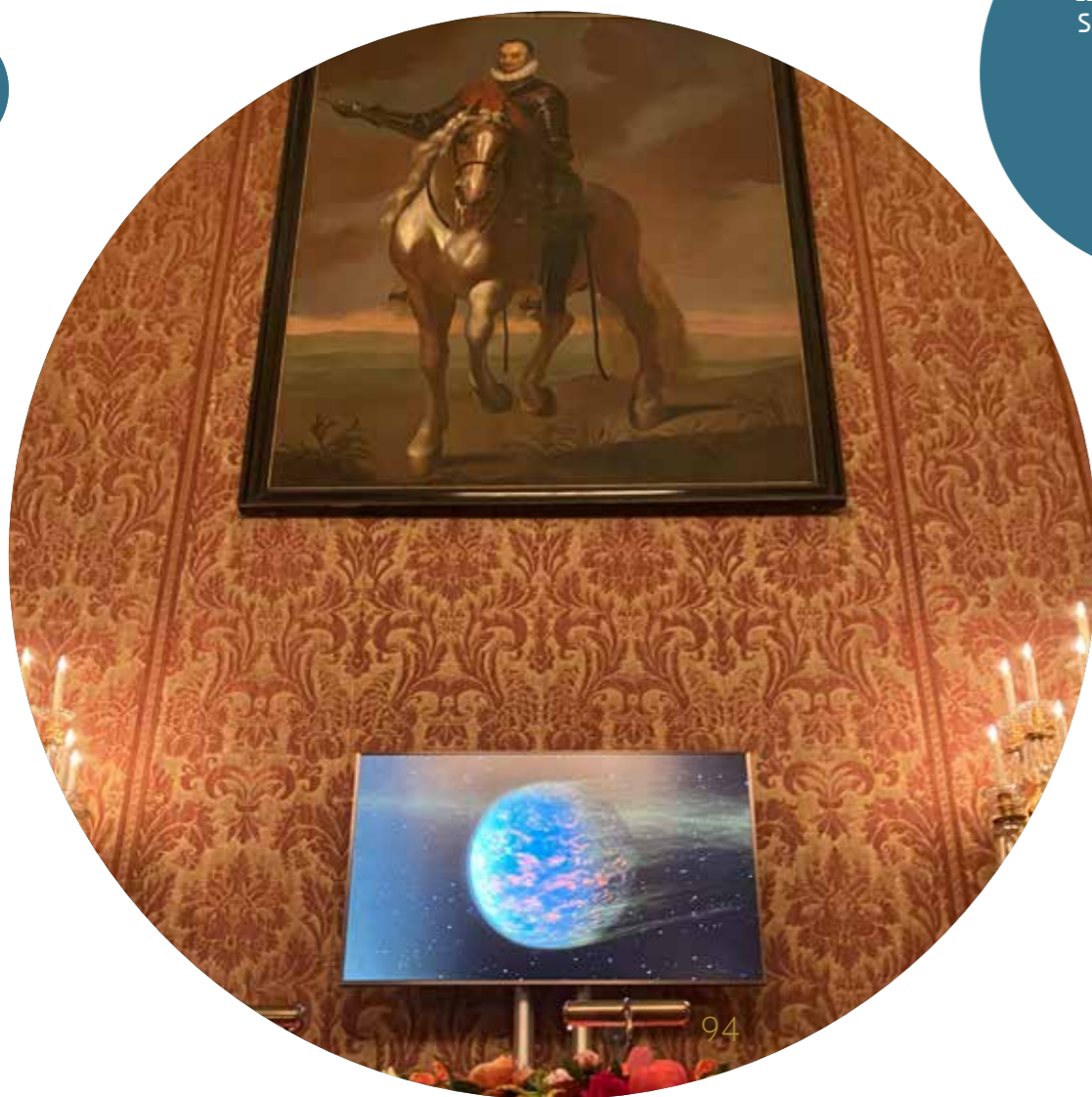

DE ZOEKTOCHT NAAR BUITENAARDS LEVEN

Op woensdagavond 7 juni vond een paleissymposium plaats met als thema 'De zoektocht naar buitenaards leven'. Z.M. de Koning was gastheer. Ook H.K.H. Prinses Beatrix was aanwezig. Gastspreker Sara Seager, Professor Planetary Science aan het Massachusetts Institute of Technology in Boston, sprak over de zoektocht naar biosignaturen in de atmosfeer van exoplaneten, planeten die draaien om een andere ster dan de zon. De tweede gastspreker, Dirk Schulze-Makuch, Professor Planetary Habitability en Astrobiology aan de Technical University

Berlin, ging in op het onderzoek naar biosignaturen in ons zonnestelsel. Marjolijn van Heemstra, stadsdichter van Amsterdam en schrijver van onder andere een boek en essay over de ruimte, gaf na de lezingen een persoonlijke reflectie op het thema. De bijeenkomst werd voorgezeten door André Kuipers, astronaut en lid van de Paleiscommissie.

LUISTER HIER DE
LEZINGEN VAN DE
SPREKERS TERUG:

94

ALFA EN BÈTA IN DE KUNSTEN

Op maandagavond 20 november vond een paleissymposium plaats met als thema 'Alfa en Bèta in de kunsten'. Z.M. de Koning en H.M. Koningin Máxima waren gastheer en gastvrouw. H.K.H. Prinses Beatrix was eveneens aanwezig.

De avond ging over conservering en restauratie. Wetenschappers uit verschillende disciplines op het gebied van kunst en erfgoed gaven hun visie. Interpretatie en contextualisering werden besproken vanuit de technische kant van kunstonderzoek, én vanuit een filosofisch-ethisch perspectief. Want nieuwe technologieën bieden veel mogelijkheden, maar roepen ook vragen op. De discussie ging bijvoorbeeld om preserveren of restaureren van kunst en erfgoed. Hoever gaan we in restaureren of moeten we meer durven loslaten? Willen we naar een niet van echt te onderscheiden replica schildering (facsimile) kijken of is de beleving van het origineel

belangrijker en nemen we dan het risico dat er schade of verval ontstaat. Professor Salvador Muñoz Viñas, hoofd van de Paper Conservation Group van het Conservation Institute van de Universitat Politècnica de València, bepleitte een meer open en efficiënt begrip van conservering en conserveringsethiek. Professor Erma Hermens, onder andere directeur van het Hamilton Kerr Institute for Easel Painting Conservation, sprak over haar ervaring met het samenbrengen van onderzoeksteams bestaande uit technische kunsthistorici, conservatoren en wetenschappers. Als laatste sprak Sanne Frequin, Assistant Professor Digitale Kunstgeschiedenis aan de Universiteit Utrecht. Zij is pleitbezorger voor het breed toegankelijk maken van kunstgeschiedenis. Zo maakte ze een spel waarmee scholieren een middeleeuws manuscript in virtual reality kunnen verkennen.

LUISTER HIER DE
LEZINGEN VAN DE
SPREKERS TERUG:

95

PALEISWINKEL

Herinneringen aan het Paleis

Een bezoek aan het Paleis eindigt in de Paleiswinkel. Hier vinden bezoekers een breed scala aan producten. Deze bieden bezoekers een herinnering aan hun bezoek aan het Paleis, of geven een inhoudelijke toelichting op het gebouw en zijn vroegere en huidige gebruikers of op de tentoonstellingen. De Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam ontwikkelt deze producten voornamelijk in eigen beheer in samenwerking met verschillende leveranciers. Onze producten zijn dan ook niet via de reguliere detailhandel te koop. De enige uitzondering hierop zijn de eigen publicaties van het Paleis. Deze bieden we ook aan via de nationale boekhandel om zo meer bekendheid te geven aan de openstelling van het Paleis voor bezoekers.

Voor elk wat wils

We stemmen het productassortiment af op de uiteenlopende voorkeuren en bestedingsmogelijkheden van onze diverse bezoekersgroepen. Zo hebben we voor kinderen en jongeren een speciaal assortiment.

PUBLICITEIT

JCDecaux

KONINKLIJK PALEIS AMSTERDAM

DE PRINS ENDE STAD

WILLEM V. IN AMSTERDAM

Te zien t/m 17 september
www.paleisamsterdam.nl

I amsterdam

ONZE BOODSCHAP: 'IEDEREEN KAN HET PALEIS BEZOEKEN'

Marketingcommunicatie en publiciteit zijn van groot belang om bij het brede Nederlandse publiek onder de aandacht te brengen dat de Koning het Paleis opent voor bezoekers. Een bezoek aan het Koninklijk Paleis levert inzicht op in de Nederlandse geschiedenis en identiteit. De Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam maakt zowel gebruik van free publicity als van betaalde media om een divers Nederlands publiek te bereiken.

Focus op: open voor publiek

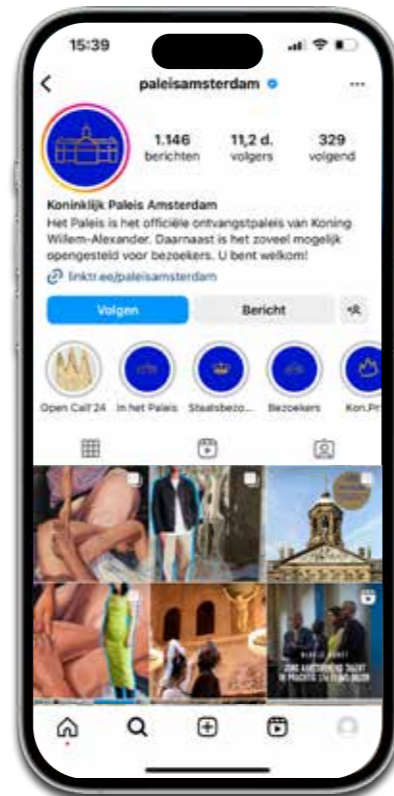
In 2023 hebben we diverse campagnes en communicatiemiddelen ingezet. We hebben ons in het bijzonder gericht op het Nederlands publiek met de boodschap dat het Paleis open is voor bezoekers. In de aanloop naar de zomer- en kerstvakantie brachten we via socialmedia de verruimde openingstijden extra onder de aandacht. Daarnaast hebben we marketingcommunicatie ingezet om een brede waaier van doelgroepen te prikkelen om onze activiteiten en tentoonstellingen te bezoeken.

Storytelling

We zetten ook online storytelling in om de verhalen over de kunst, cultuur, en geschiedenis van het Paleis op een levendige manier voor het voetlicht te brengen. Via socialmedia bieden we mensen die het Paleis niet kunnen bezoeken ook deze historische kennis en culturele inspiratie.

Start met inzet 'socialmedia-ambassadors'

Het inzetten van 'socialmedia-ambassadors'/'influencers' is een krachtige manier om specifieke doelgroepen op een inspirerende en persoonlijke manier te bereiken. We hebben daarom de perslijst in 2023 uitgebreid met kunst en cultuur 'influencers' om (met name) jongeren te bereiken.

100

CAMPAGNES EN DOELSTELLINGEN

DE PRINS EN DE STAD

Willem V in Amsterdam

Looptijd: 5 juli t/m 17 september 2023

Doel

Een brede doelgroep informeren over de tentoonstelling en het verhaal van Willem V in Amsterdam delen. Daarnaast hebben we ingezet op het activeren van bezoekers om de tentoonstelling te bezoeken.

Doelgroep

Een breed publiek, 18-65 jaar, wonend in Nederland, geïnteresseerd in geschiedenis, kunst en cultuur.

Campagne

In samenwerking met Studio Wesseling hebben we een nieuwsgierigheid prikkelend campagnebeeld gemaakt dat de historische prent van het galabal van Willem V in de Burgerzaal toont naast een foto van de Burgerzaal in 2023.

Media, middelen en bereik

Voor het aankondigen van de tentoonstelling 'De Prins en de Stad' hebben we een persbericht verstuurd. Een breed scala aan mediakanalen woonde de opening bij. Dit resulteerde in goede publiciteit met een bereik van 7.593.025 contacten via televisie, dagbladen, magazines en online kanalen.

101

Free publicity

NPO Radio 4 - NPO Klassiek interviewde junior conservator Marjan Pantjes voor de rubriek Museumtip. Het Parool, met een lezersbereik van 170.000 mensen, publiceerde een uitgebreid artikel. De Telegraaf besteedde aandacht aan de tentoonstelling op de voorpagina én in het cultuurkatern, waardoor 850.000 mensen werden bereikt. RTL Boulevard deed uitgebreid verslag van de tentoonstelling. Gemiddeld kijken er 800.000 mensen tussen de 25-65 jaar naar een aflevering van dit programma.

Inzet betaalde media

Om gedurende de maanden juli, augustus en september bezoekers te blijven trekken, hebben we een campagne via betaalde media uitgerold. Via onder andere Amsterdam & Partners hebben we affiches in MUP's ingezet in Amsterdam. Via een online- en socialmedia-campagne (betaald en onbetaald) bereikten we een breed Nederlands publiek en de doelgroep 'in geschiedenis, kunst en cultuur geïnteresseerden'. Dit resulteerde in 3.596.613 impressies op social media en 58.561 interacties in de vorm van likes, comments en doorklikken naar de website van het Koninklijk Paleis.

KONINKLIJKE PRIJS VOOR VRIJE SCHILDERKUNST (KPVV)

Looptijd: januari-maart/oktober-november

Doel

Van januari tot en met maart voerden we een wervingscampagne om jonge kunstenaars te bereiken en ze te activeren om werk in te zenden. Rond de prijsuitreiking en rond de opening van de expositie was het doel van de campagne: het realiseren van free publicity, het vergroten van de bekendheid van de Koninklijke Prijs voor Vrije Schilderkunst en van de KPVV-expositie, de winnaars en genomineerden een podium bieden.

Doelgroep

In de marketingcommunicatie voor het werven van KPVV-deelnemers richtten we ons op: jonge in Nederland wonende en werkende kunstenaars (Gen-Z en Millen-

nials), beïnvloeders zoals docenten, kunstopleidingen, familie en vrienden. Voor de prijsuitreiking en expositie zijn journalisten, (moderne) kunst- en cultuur geïnteresseerden en jongeren belangrijke doelgroepen.

Campagne

In 2023 hebben we extra aandacht besteed aan het geven van een meer hedendaagse uitstraling aan de communicatiematerialen van het Paleis om zo goed aan te sluiten bij de leefwereld van jonge kunstenaars. De campagnematerialen kregen een frisse en creatieve vormgeving.

In de publiciteit voor de KPVV-expositie gaven we de winnaars en hun werk de hoofdrol via online video en socialmedia-uitingen. Zo krijgt de doelgroep een goed beeld van het soort kunst dat ze bij de KPVV-expositie kunnen verwachten, en we geven tegelijkertijd de kun-

stenaars een podium via de communicatiekanalen van het Koninklijk Paleis Amsterdam.

Media, middelen en bereik

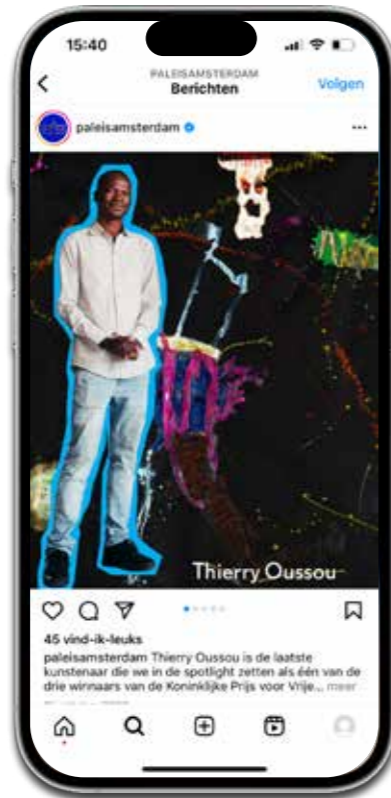
Rond de prijsuitreiking en de opening van de tentoonstelling verstuurd we een persbericht en organiseerden we een voorbezichtiging voor de pers. Deze twee publiciteitsacties zorgden samen voor 8.569.000 contacten via free publicity. De Volkskrant (2.731.000 contacten) wijdde een gehele pagina aan de Prijs en de winnaars. Daarnaast besteedden Trouw (2.300.000 contacten) en Het Parool (1.821.000 contacten) ruim aandacht aan de prijsuitreiking en de expositie.

In oktober en november hebben we een betaalde socialmedia-campagne ingezet om enerzijds Generatie Y (Millennials) en Gen-Z te bereiken en anderzijds om kunst- en cultuurliefhebbers te 'targeten'. Omdat gene-

raties Y en Z zeer visueel zijn ingesteld en video erg goed werkt op sociale media hebben we dit jaar voor het eerst met videocontent van de prijsuitreiking en expositie gewerkt. De socialmedia-campagne heeft 1.100.000 impressies opgeleverd.

Bloggers en (kunst)influencers

Dit jaar nodigden we ook bloggers en influencers die over kunst en cultuur schrijven uit voor de prijsuitreiking en voor de opening van de expositie. De Kunstmeisjes, Dutchgirlsinnuseum en YourLittleBlackBook hebben de tentoonstelling aanbevolen. Het platform FanClub Centrum maakte samen met kunstinfluencer Cathelijne Blok een video, waarmee 12.260 socialmedia-profielen werden bereikt. Ook is er een post geplaatst op de socialmediakanalen van koninklijkhuus.nl

HET OFFICIËLE ONTVANGSTPALEIS VAN DE KONING IS ZOVEEL MOGELIJK OPEN VOOR BEZOEKERS.

Ontdek via de gratis audiotour de prachtige architectuur, laat je verrassen door bijzondere details van het Paleis en bewonder de vorstelijke interieurs met kunstwerken van onder andere Pieter van der Meer en Ferdinand Bol.

PERS

Lijstje
Met de kindvriendelijke (audio)tours van deze musea zijn je kids wel even zoet

TWEE PRINSEN IN AMSTERDAM

Willem V

Van schitterend onthaal naar ballingschap

Prins Willem V bracht in 1768 een bezoek aan Amsterdam. Vijf dagen lang was het feest. De stad haalde alles uit de kast om de stadhouder een groots onthaal te geven. Maar wie beter keek, zag ook een schaduwzijde: de armoede nam toe, net als de politieke spanningen. Ruim twintig jaar later begon de Franse revolutie, maar nu dansten burgemeesters en Prins van Oranje nog onbezorgd in de Burgerzaal van het monumentale stadhuis op de Dam - dat veertig jaar later tijdens het Franse bewind door koning Lodewijk Napoleon tot Koninklijk Paleis werd gemaakt.

TEKST SIMONE LAMAIN | FOTO'S KONINKLIJK PALEIS AMSTERDAM/JEROEN VAN DER MEYDE, PATRICK VAN KATWIJK

Het moet er tussen 30 mei en 4 juni 1768 prachtig hebben uitgezien in Amsterdam: een versierde stad, een verlicht stadhuis op de Dam en overal een opgewonden sfeer. Nog maar drie weken eerder hadden de vier burgemeesters van Amsterdam bericht ontvangen van stadhouder Willem V (1748-1806). Hij wilde graag lang en kondigde maar direct aan dat op 30 mei met echtgenote Wilhelmina Pruisen (1751-1820) zou komen in Haarlemmerpoort. Met honderd mensen zal de burgerij geslagen...

In 2023 werkte de Stichting Koninklijk Paleis Amsterdam samen met diverse (media)partners om specifieke doelgroepen te bereiken. Via een artikel op het platform Kidsproof werden families met kinderen geïnformeerd over de kinderaudiotour. Ongeveer 61.862 families lazen op het platform de herfstvakantietip over de openstelling van het Koninklijk Paleis voor bezoekers.

Via een branded content advertentie in het magazine Margriet Eropuit bereikten we vrouwen in de leeftijd van 35 - 65+. Via een branded content pagina in de reisgids Petit Futé inspireerden we Fransen die Amsterdam bezochten om het Paleis te bezoeken. Via de website Yourlittleblackbook.me informeerden we Nederlandse Millennials over de openstelling van het Paleis.

Ook in 2023 kregen we weer veel aandacht in de pers. Bijvoorbeeld bij de openingen van de tentoonstellingen, en rond onze bijzondere activiteiten.

Free Heri Heri for All-maaltijden koken in de paleiskeukens: speciaal persmoment

Looptijd: 27 juni tot en met 1 juli

In samenwerking met creatief bureau KIP Republic, het PR-bureau Kult & Ace organiseerden we een speciaal moment voor de pers voor het Heri Heri koken in de paleiskeukens. In totaal zijn er maar liefst 168.953.050 impressies behaald, onder andere dankzij RTL Nieuws. Ook via Hart van Nederland bereikten we een divers publiek met een totaal van 2.540.000 contacten. Als lokale titel heeft Het Parool een exclusief artikel geschreven. Dit leverde 1.800.000 impressies op. Via het Jeugdjournaal zijn 166.000 kinderen geïnformeerd. Bekende chef-koks die mee kookten in de keukens hebben als enthousiaste socialmedia-ambassadeurs foto's en video's gedeeld. Dit leidde tot meer dan 100.000 impressies op social media.

Aftakelen windvaan: speciaal persmoment

Ook bij het aftakelen van de windvaan op 18 december organiseerden we samen met het Rijksvastgoedbedrijf en de Rijksvoorlichtingsdienst een speciaal persmoment. We gaven de verzamelde pers achtergrondinformatie over het groot onderhoud aan het dak van het Paleis. Daarnaast blikten we vooruit op de tentoonstelling 'Hoog! Kijk omhoog', die plaats zal vinden in de zomer van 2024. De pers kreeg ook de mogelijkheid om junior conservator Marjan Pantjes en restauratiearchitect Hans Vlaardingboek te interviewen. Naast AT5, Het Parool en Goedemorgen Nederland, besteedde ook het NOS 8-uur Journaal aandacht aan dit bijzondere moment. Het speciale persmoment heeft in totaal 22.221.216 impressies (via tv, online en print) opgeleverd.

Film- en televisieopnames in het Paleis

NTR - Tuvalu Media maakte tijdens de openstelling van het Paleis opnames in de Burgerzaal en galerijen voor de televisieserie Het Verhaal van Nederland - Oranje Nassau. Daarnaast nam NTR - Tuvalu Media een dramascène op voor de tv-serie Het Verhaal van Amsterdam, waarin de berechting van Elsie Christiaens centraal staat.

Omroep Max maakte voor de tv-serie Sporen van Slavernij opnames in het Paleis voor een aflevering met acteur Everon Jackson Hooi. Voor deze tv-serie ging Hooi op zoek naar sporen van zijn tot slaafgemaakte voorouders op een plantage op Curaçao. In het Paleis bespraken Everon Hooi, zijn vriend Eché Janga en historicus Cees Luckhart de rol van het bestuur van de stad Amsterdam in het slavernijverleden.

Daarnaast werd een aflevering van de gelijknamige podcast opgenomen in het Paleis.

BEKIJK HIER HET AT5
NIEUWSITEM OVER DE
WINDVAAN:

SOCIAL EN ONLINE

SOCIALMEDIA VAN HET KONINKLIJK PALEIS AMSTERDAM

De Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam is actief op vier socialmedia-kanalen. In 2023 is het aantal volgers op alle vier gegroeid. In 2023 hebben we vooral gepost op Facebook en Instagram, omdat deze kanalen het meest effectief zijn om mensen te inspireren en te informeren over de openstelling en activiteiten van het Paleis.

Instagram: aantal volgers en bereik gestegen

Instagram is het platform waarop de doelgroep van 25-55-jarigen inspiratie zoekt, met name voor activiteiten en uitjes. Het aantal volgers van het Paleis op Instagram is in 2023 met 25% gestegen. Ons bereik op Instagram is gegroeid met 729% naar 260.500 mensen/accounts, dankzij het consistent plaatsen van minimaal twee organische posts en/of stories per week én dank-

zij het inzetten van betaalde campagnes. Bovendien zien we dat Instagram-gebruikers elkaar taggen wanneer de openingstijden van het Paleis worden gecommuniceerd. De best presterende post, met een bereik van 76.487 impressies, was de samenwerking met KIP Republic over het koken van Heri Heri maaltijden in de paleiskeukens. Deze post trok veel aandacht vanwege de unieke inhoud en het relevante partnerschap.

ONLINE REACTIES

'Erg mooi om te zien.'

'Geweest en de moeite waard. Prima audiotour!'

'Was geweldig!'

'Prachtige tentoonstelling!'

VOLGERS

2023

25%

GROEI
T.O.V. 2022

17.020

10%

GROEI
T.O.V. 2022

9.666

87%

GROEI
T.O.V. 2022

2.953

3%

GROEI
T.O.V. 2022

765

Facebook: aantal volgers en bereik gegroeid

Facebook blijft een cruciaal platform voor het bereiken van een breed publiek vanwege het nog altijd grote aantal gebruikers van Facebook met een grote diversiteit aan leeftijd, woonplaats en interesses. Het aantal volgers van ons Facebook-account groeide in 2023 met 10%. In 2023 hebben onze Facebook-posts 822.100 mensen bereikt. Dat betekent een groei van 18%. Facebook biedt een waardevol platform om een doelgroep van 35 tot 65+ jaar te bereiken. De beste presterende Facebook-post was het bericht met een tip voor de kerstvakantie om het Paleis te bezoeken. Dit resulteerde in een bereik van 38.199 impressies. Deze post viel op door zijn aantrekkelijke inhoud en het relevante publicatiemoment.

LinkedIn: professionals bereiken

LinkedIn zetten we in om het Paleis onder de aandacht te brengen bij professionals zoals historici, conservatoren, museum- en non-profit instellingen, docenten, collega's en potentiële nieuwe werknemers. En om zo ook een netwerk op te bouwen.

X/ Twitter hebben we afgelopen jaar minimaal ingezet, gezien de discussie rondom de transformatie naar X en de negatieve inhoud die gebruikers op het platform plaatsen.

Website Koninklijk Paleis Amsterdam

De website www.paleisamsterdam.nl informeert over de programmering en bezoekmogelijkheden van het Paleis. Daarnaast biedt de website informatie over de collectie en de rijke geschiedenis van het gebouw.

In 2023 werden de Nederlandse en de Engelse ticketpagina het meest bezocht. De top drie landen die de website bezoeken zijn:

1. Nederland
2. Verenigd Koninkrijk
3. Duitsland

REVIEWS

21.976

REVIEWS

4.6

GOOGLE

3.617

REVIEWS

4.6

GET YOUR
GUIDE

693

REVIEWS

4.8

TIQETS

BEZOEKER

RENS DE HOOP

‘HET PALEIS IS INTERESSANT
OM TE TEKENEN VANWEGE DE
ARCHITECTUUR’

Grafisch ontwerper Rens de Hoop bezoekt het Koninklijk Paleis met haar ‘urban sketching’-club. Ze zit in de Burgerzaal schuin onder het beeld van Atlas op een klapstoel aandachtig te tekenen en observeren.

Oefenen met perspectief

“We tekenen altijd op locatie binnen of buiten. Het regent dus vandaag schetsen we binnen. Het Paleis is interessant om te tekenen vanwege de architectuur: de vele bogen en beelden. Je kunt hier goed oefenen met perspectief tekenen!”

Geboeid en nieuwsgierig

“Bij ‘urban sketching’ tekenen we ook mensen, en proberen we de sfeer in een gebouw snel vast te leggen. Het Paleis is imponerend. Ik zie aan de gezichten van de bezoekers dat ze onder de indruk, geboeid en nieuwsgierig zijn.” Rens vindt zelf de architectuur van het Paleis het meest indrukwekkend. “De vorm van deze Burgerzaal is prachtig: de hoge galerijen, de beelden, en het marmer in de muren en vloeren.”

Bijzondere geschiedenis

Ook de rijke geschiedenis van het gebouw fascineert haar. “Toen het nog het stadhuis was werden mensen hier beneden berecht. We hebben nu geen tijd voor de audiotour, maar ik woon om de hoek en ga nog een keer terug om die te doen. Ik zou anderen zeker een bezoek aanraden.”

Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam is op 15 september 1978 voor onbepaalde tijd per notariële acte opgericht door H.M. Koningin Juliana. In november 2020 zijn de statuten aangepast aan de eisen van de tijd, met inachtneming van de doelstellingen van de oprichter.

Doelstelling

De Stichting stelt zich ten doel het Paleis een levendige publieke functie te doen vervullen en de geschiedenis ervan voor een breed publiek toegankelijk te maken, en het verrichten van al wat hiermee verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn. Tot dit doel behoort niet het doen van uitkeringen aan de oprichter of aan hen die deel uitmaken van organen van de Stichting.

De Stichting tracht haar doel te bereiken door:

- het openstellen van het Paleis voor het publiek;
- het houden van tentoonstellingen;
- het organiseren van culturele evenementen, zoals symposia;
- het organiseren en coördineren van andere initiatieven, strekkende tot het hierboven gestelde doel.

De Stichting beoogt het algemeen nut en heeft geen winstoogmerk.

De activiteiten van de Stichting vinden plaats tijdens de perioden gedurende welke de Drager van de Kroon besluit dat hij van het hem ter beschikking gestelde Paleis geen gebruik zal maken voor de uitoefening van de Koninklijke functie. Voor die periode delegeert hij het gebruik van het Paleis aan de Stichting.

Bestuur

De Stichting hanteert het bestuursmodel, zoals vastgelegd in de statuten.

De leden van het bestuur van de Stichting worden als volgt benoemd:

- twee leden door de Drager van de Kroon;
- een lid door de minister-president, minister van Algemene Zaken;
- een lid door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties;
- een lid door burgemeester en wethouders van Amsterdam;
- een lid met de functie van secretaris door burgemeester en wethouders van Amsterdam.

Het bestuur wijst uit zijn midden een voorzitter en penningmeester aan.

In het bestuur van de Stichting hadden in 2023 de volgende leden zitting:

- Femke Halsema, burgemeester van Amsterdam (voorzitter) - benoemd door burgemeester en wethouders van Amsterdam;
- Hans Teengs Gerritsen, directeur Stichting Tanka (secretaris) - benoemd door burgemeester en wethouders van Amsterdam;
- Hans Vermeeren RA, accountant in business (penningmeester) – benoemd door de Drager van de Kroon;
- Chris Breedveld, grootmeester van het Huis van Z.M. de Koning - benoemd door de Drager van de Kroon;
- Manon Leijten, bestuurslid Autoriteit Consument & Markt - benoemd door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties;
- Stephan Schrover, directeur-generaal Rijksvoorlichtingsdienst - benoemd door de minister-president, minister van Algemene Zaken.

De leden van het bestuur worden benoemd voor een termijn van zes jaren en kunnen na het verstrijken van die termijn terstond nog eenmalig worden herbenoemd.

Alle bestuurders kunnen een vergoeding krijgen van de kosten die zij redelijkerwijs hebben gemaakt in de uitoefening van hun functie. De bestuurders ontvangen geen beloning voor hun werkzaamheden.

Directeur

Het bestuur delegeert taken aan een directie, bestaande uit één directeur. De directeur wordt niet benoemd door het bestuur en is niet in dienst van de Stichting. De directeur van de Koninklijke Verzamelingen – in 2023 Claudia Hörster – fungeert statutair als directeur van de Stichting. De directeur is belast met de dagelijkse leiding van de activiteiten van de Stichting, draagt zorg voor de realisatie van de besluiten waarvan de uitvoering door het bestuur aan hem/haar is opgedragen en is belast met het beheer van het vermogen. Bij de uitoefening van deze bevoegdheden moet de directeur de richtlijnen en de instructies volgen die het bestuur daarvoor geeft. De directeur heeft in een bestuursvergadering het recht het woord te voeren, maar hij/zij heeft geen stemrecht. De directeur legt verantwoording af aan het bestuur. De rol, taken en verantwoordelijkheden van de directeur liggen vast in de statuten.

Bestuursmodel

De Stichting volgt het bestuursmodel. In het bestuursmodel is het bestuur verantwoordelijk voor zowel de voorbereiding, vaststelling als de uitvoering van het beleid. Het bestuur vervult zijn toezicht-, goedkeurings- en adviesfunctie alsmede zijn opdrachtgeverschap op een evenwichtige wijze en richt zich daarbij op het culturele en maatschappelijke belang van de Stichting. Het bestuur van de Stichting bepaalt in samenspraak met de directeur de agenda en de daarvoor noodzakelijke informatie. Het bestuur vergadert tenminste viermaal per jaar, in 2023 hebben vier bestuursvergaderingen plaatsgevonden. Besluiten worden door het bestuur genomen met volstrekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen in een vergadering waarbij tenminste twee/derde van de bestuurders aanwezig of vertegenwoordigd is. Majeure besluiten worden met eenstemmigheid genomen. Een bestuurder neemt niet deel aan de beraadslagen en de besluitvorming als hij daarbij een direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de Stichting.

Indien alle bestuurders een tegenstrijdig belang hebben als hiervoor bedoeld, zal het bestuur de overwegingen die aan het besluit ten grondslag liggen schriftelijk vastleggen. Leden van het bestuur zijn tegenover de Stichting verplicht tot een behoorlijke vervulling van de hun opgedragen taak. Iedere bestuurder handelt integer. Een bestuurder vermijdt elke vorm en schijn van persoonlijke bevoordeling of persoonlijke belangenverstrengeling tussen hem en de Stichting.

Het bestuur van de Stichting benoemt een externe accountant, die onder andere verantwoordelijk is voor de controle op de jaarrekening en middels persoonlijk overleg verslag uitbrengt aan het bestuur. Er volgt een accountantsverslag van zijn bevindingen, gericht aan het bestuur en de directeur van de Stichting.

Personeel & Organisatie

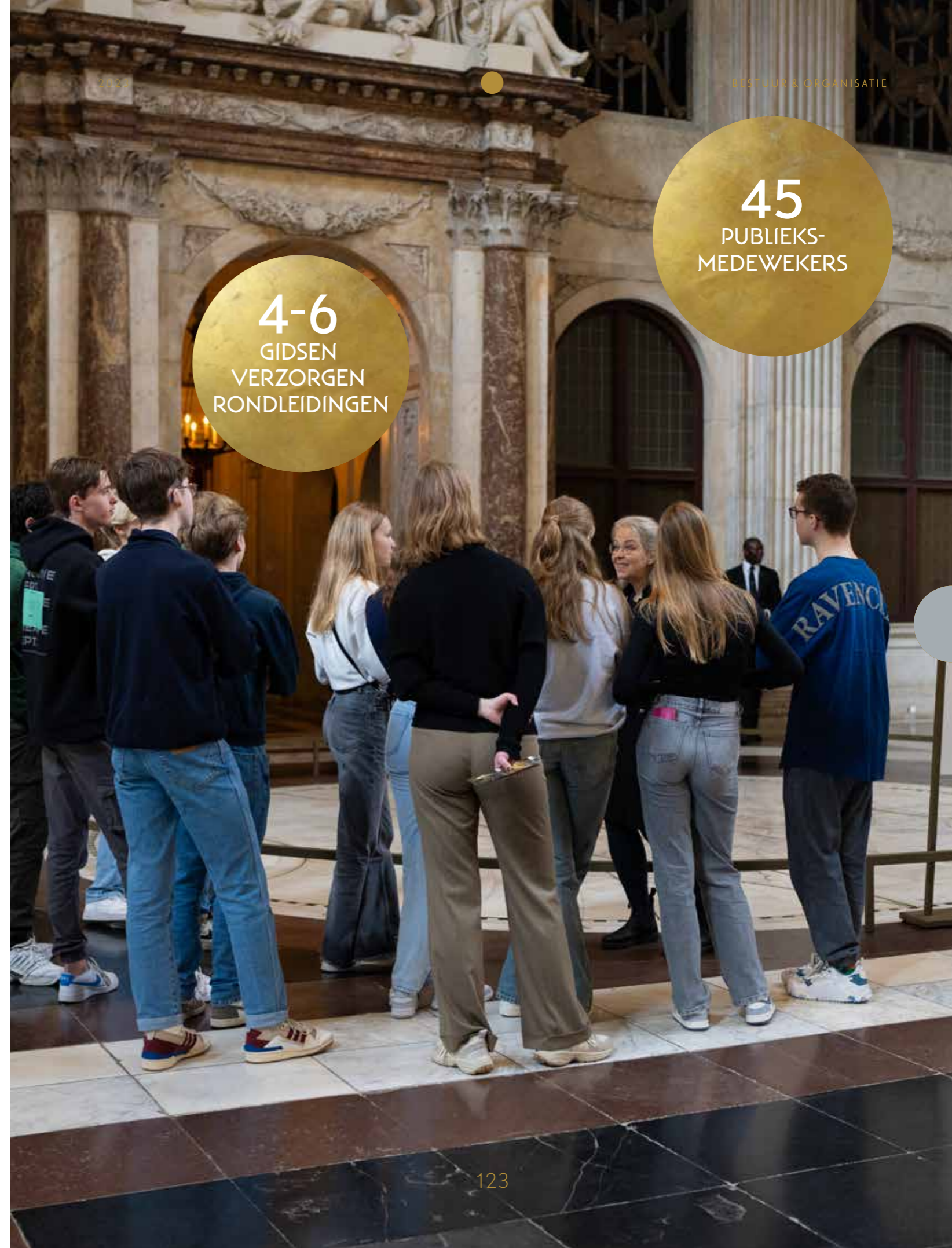
De Stichting heeft geen personeel in dienst. Het team Openstelling Koninklijke Paleizen (OKP) van het Koninklijk Paleis Amsterdam is het uitvoerende orgaan van de Stichting onder leiding van de directeur Koninklijke Verzamelingen. OKP houdt kantoor in het Paleis en telt elf vaste medewerkers, allen onder aanstelling bij de Dienst van het Koninklijk Huis (DKH). De salariskosten en vergoedingen voortkomend uit de arbeidsvoorwaarden worden door de DKH doorbelast aan de Stichting.

Medewerkers OKP vallen onder de 'Rechtspositionele Regeling voor het personeel der Koninklijke Hofhouding'. Deze arbeidsvoorwaardenregeling is gebaseerd op de cao Rijk. De DKH beschikt over een ondernemingsraad (OR), een belangrijk orgaan binnen de organisatie. De OR is een medezeggenschapsorgaan dat het beleid van de bestuurder toetst, beïnvloedt en controleert. De OR doet dat door met de bril van de werknemer naar het functioneren van de gehele organisatie te kijken.

Medewerkers Openstelling Koninklijk Paleizen 2023

- Niels Breukers – Zakelijk Hoofd;
- Alice Taatgen – Hoofd Kennis & Publiek;
- Gaby Çelebi-Arendsen – Projectleider Presentaties & Programmering;
- Boudewijn Kooij – Communicatie & Marketing (tot 1 februari 2023);
- Josine Pelleboer – Communicatie & Marketing (sinds 1 juli 2023);
- Arjan Uithol – Coördinator Operatie & Bedrijfsvoering (tot 1 november 2023);
- Saskia Nyst, Educatie;
- Marsha Nanlohy – Evenementen;
- Marjan Pantjes-van der Zwaag – Junior conservator;
- Bernardine Himmat-van Russel – Financieel-administratief medewerker;
- Anja van der Linden-Paul – Administratief-secretarieel medewerker;
- Jelle Hoek – Medewerker openstelling (sinds 1 maart 2023);
- Merel Kabel – Stagiaire educatie (sinds 1 november 2023).

Voor de operationele openstelling van het Paleis en de programmering daarbinnen werkt team OKP nauw samen met de medewerkers van de Intendance en het departement Hofmaarschalk van de Dienst van het Koninklijk Huis.

45
PUBLIEKS-
MEDEWEKERS

4-6
GIDSEN
VERZORGEN
RONDLEIDINGEN

Publieksmedewerkers

Op dagen van publieke openstelling zijn – afhankelijk van de periode in het jaar – twaalf tot vijftien publieksmedewerkers werkzaam in het Paleis. Het publieksteam bestaat uit een pool van 45 parttime medewerkers. Op de vloer worden de medewerkers operationeel aangestuurd door de hoofdpublieksmedewerker, onder verantwoordelijkheid van de Coördinator Operatie & Bedrijfsvoering van OKP. De publieksmedewerkers zijn niet in dienst van de Stichting maar worden ingeleend via een uitzendconstructie. Het salaris is gebaseerd op de salarisschalen uit de Museum cao. Per 01-01-2020 is de ‘Wet arbeidsmarkt in balans’ van kracht welke wordt toegepast op alle regels met betrekking tot de arbeidscontracten van het publiekspersoneel. Kerntaken van de publieksmedewerkers zijn het gastvrij ontvangen van bezoekers, het verstrekken van informatie en het toezien op de naleving van de huisregels en de veiligheidsvoorschriften. De samenstelling van het publieksteam is divers in leeftijd en (culturele) achtergrond, wat bijdraagt aan een positieve dynamiek op de werkvloer. Doelstelling is het team een afspiegeling te laten zijn van de maatschappij.

Gidsen

Voor rondleidingen heeft OKP een beleidsmatige keuze gemaakt om uitsluitend met gidsen te werken die het rondleiden professioneel uitoefenen en derhalve thuis zijn in de meest actuele methodieken van informatieoverdracht. Het gidsenteam bestaat in 2023 uit vier tot zes medewerkers die op oproepbasis rondleidingen verzorgen voor zowel het primair- en voortgezet onderwijs, mbo, als voor volwassenen. Het gidsenteam bestaat uit ZZP-ers, waarmee raamovereenkomsten zijn afgesloten vanuit toetsing door Stichting BRAM (beroepsvereniging voor betaalde rondleiders, museummacteers en museumgidsen).

ESG (Environmental, Social & Governance)

Duurzaamheid

Het Koninklijk Paleis Amsterdam is eigendom van het Rijk en is bij wet aan de Koning ter beschikking gesteld. Onderhoud, beheer en verduurzaming van het Paleis vallen onder de verantwoordelijkheid van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Derhalve ligt het streven naar gebouwgebonden energieneutraliteit niet binnen de invloedssfeer van de Stichting. Het RVB vermindert CO2 uitstoot door hun gebouwen, waaronder het Paleis, energiezuiniger te maken.

Daarnaast heeft de Stichting een eigen verantwoordelijkheid. Voor de operationele bedrijfsvoering van de openstelling van het Paleis wordt ingezet op afvalbesparingsmogelijkheden en gestreefd naar een duurzame inkoop van producten en het minimaliseren van verpakkingsmaterialen. Bij het ontwerp en gebruik van materialen en grondstoffen bij tentoonstellingsbouw houdt de Stichting er rekening mee dat die demontabel, modulair en flexibel zijn, en dat ze waar mogelijk hergebruikt kunnen worden.

Diversiteit & inclusie (D&I)

Een D&I-beleid is een verzameling van richtlijnen en uitgangspunten die een organisatie ontwikkelt om diversiteit, gelijkwaardigheid en inclusie op de werkvloer te bevorderen. Het doel is het creëren van een meer diverse, gelijkwaardige en inclusieve werklek voor alle werknemers. De Stichting heeft geen eigen personeel in dienst. Medewerkers van het team Openstelling Koninklijke Paleizen hebben een aanstelling bij de Dienst van het Koninklijk Huis.

De Stichting wil graag dat bezoekers van het Paleis zich herkennen in het personeel. Daarom wordt bij de werving en selectie van publiekspersoneel gekeken naar diversiteit, zodat de publieksmedewerkers een afspiegeling zijn van de maatschappij.

De Stichting streeft naar een inclusieve programmering voor diverse en brede doelgroepen. Het publieksprogramma Sporen van Slavernij draagt daaraan bij, maar ook andere vormen van programmering gericht op nieuw publiek. Zo is het onderwijsaanbod uitgebreid met programma's voor het mbo. Bij tentoonstellingen worden teksten inclusief geschreven, waarbij wordt uitgegaan van gelijkwaardigheid van alle bezoekers.

De Stichting maakt het Paleis en de collectie toegankelijk voor mensen met een lichamelijke of zintuiglijke beperking. Zo zijn er programma's blinden en slechtzienden en is er informatie beschikbaar voor doven en slechthorenden. Bij de inrichting van publieksfaciliteiten is geadviseerd door Nationale Vereniging de Zonnebloem.

Gezondheid

Inzake welzijn en gezondheid vallen de medewerkers OKP onder het arbobeleid van de DKH. Dit beleid is gericht op een zo groot mogelijke veiligheid, een zo goed mogelijke bescherming van de gezondheid en het bevorderen van het welzijn van de werknemer binnen de organisatie. Als werkgever hecht de Dienst belang aan een werkklimaat waarin gelijkwaardigheid en non-discriminatie vanzelfsprekend zijn. De DKH hanteert een beleid ongewenste omgangsvormen. Medewerkers OKP kunnen zonder risico terecht bij het bedrijfsmaatschappelijk werk of de twee vertrouwenspersonen.

De Stichting, de DKH als werkgever en zijn werknemers zijn samen verantwoordelijk voor veilige en gezonde arbeidsomstandigheden. Een gezonde en veilige werklek draagt ertoe bij dat ongevallen worden voorkomen en dat personeel door het werk niet ziek of arbeidsongeschikt raakt. Een vertrekpunt bij het in kaart brengen van de arbeidsomstandigheden op het gebied van arbeids-, veiligheids- en gezondheidsrisico's is het uitvoeren van een Risico-Inventarisatie & -Evaluatie (RI&E).

Deze RI&E wordt periodiek uitgevoerd in samenwerking met het team OKP. Als dat nodig is, worden er vervolgens maatregelen genomen ter verbetering. Bij het zorg

dragen voor een gezonde en veilige werkomgeving is ook een belangrijke rol weggelegd voor de Bedrijfs hulpverleningsorganisatie. Het gaat bijvoorbeeld om geheel of gedeeltelijk ontruimen van het Koninklijk Paleis bij een brand of bij EHBO-handelingen. Het team OKP werkt daarin nauw samen met het Hoofd Bedrijfs hulpverlening – Operationeel preventiemedewerker RI&E van de DKH.

Governance

Governance gaat over het besturen en de continuïteit van organisaties. Daarnaast speelt governance een belangrijke rol in het vertrouwen en de legitimiteit die de organisaties in de buitenwereld genieten. De Stichting hanteert een bestuursreglement opgesteld in 2022 vanuit de aandachtspunten en principes van de Governance Code Cultuur. De Code biedt een normatief kader voor goed bestuur, welke de Stichting heeft verankerd in het bestuursreglement. Het bestuursreglement is daarbij tevens een manier om de governance te agenderen, te monitoren en bij te sturen waar gewenst. Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam onderschrijft de principes van de Governance Code Cultuur, handelt hiernaar en past ze toe waar mogelijk. Zonder expliciet naar de Code te verwijzen worden in de verschillende hoofdstukken van het jaarverslag de aanbevelingen uit de Code toegelicht. De Code komt niet in de plaats van de eigen verantwoordelijkheid van bestuurders van de Stichting. De Code is juist bedoeld om eigen bewustwording en eigen reflectie door het bestuur te stimuleren.

Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam stelt het officiële ontvangstpaleis van Z.M. de Koning open. Dat draagt bij aan de uniciteit van de Stichting, geeft de Stichting een eigen karakter en vraagt in termen van governance om extra voorzichtigheid. Het belang van de Stichting staat altijd voorop en van ongewenste belangenverstrengeling mag geen sprake zijn. Het bestuursreglement onderstreept dit belang.

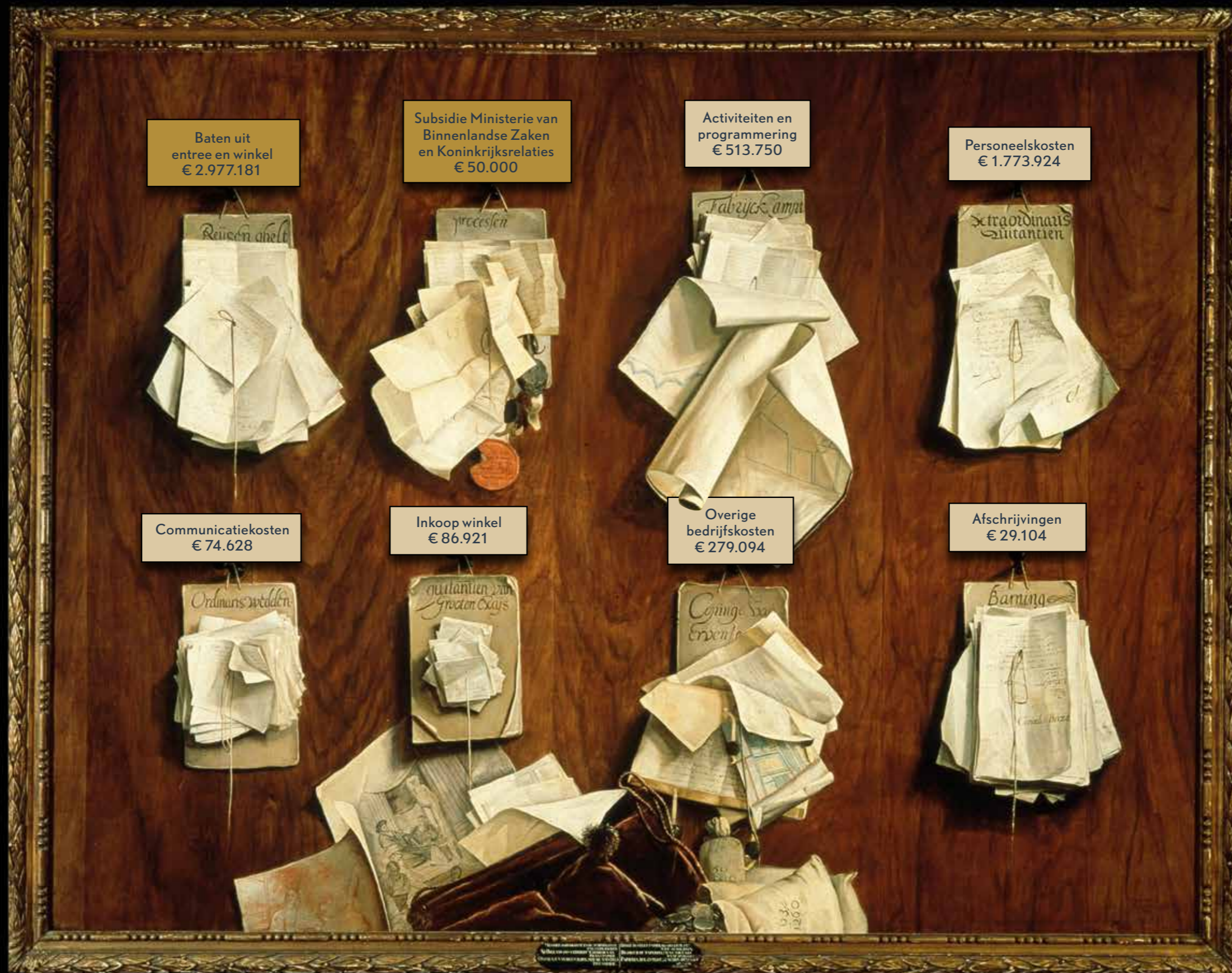
De leden van het bestuur worden benoemd door de daartoe aangestelde instanties conform artikel 3 van de statuten. Het bestuur heeft zelf geen benoemingsrecht en geen invloed op de benoeming van bestuurders. Daarom kan het bestuur niet voldoen aan principe 8 uit de Code waarin wordt gesteld dat het bestuur verantwoordelijk is voor zijn eigen samenstelling.

FINANCIËEL VERSLAG

Baten

Kosten

BALANS

(voor bestemming van het resultaat)

Bedragen in euro's

ACTIVA

Immateriële vaste activa	0	665
Materiële vaste activa	42.797	32.540
Voorraden	193.033	184.467
Vorderingen en overlopende activa	408.114	447.830
Liquide middelen	1.977.135	1.613.460

Totaal

2.621.079

2.278.962

PASSIVA

Vermogen

Continuïteitsreserve	1.000.000	1.000.000
Bestemmingsreserves	450.000	450.000
Overige reserves	520.102	638.972
Onverdeeld saldo van baten en lasten	232.970	- 118.870
Kortlopende schulden	418.007	308.860

Totaal

2.621.079

2.278.962

STAAT VAN BATEN & LASTEN

Bedragen in euro's

BATEN

Subsidie Ministerie van BZK	50.000	50.000
Opbrengsten uit entree en winkel	2.977.181	1.889.891
Rentebaten	20.201	0

Totaal

€ 3.047.382

€ 1.939.891

LASTEN

Activiteiten en programmering	513.750	318.487
Communicatiekosten	74.628	53.243
Personeelskosten	1.773.924	1.410.999
Inkoop winkel	86.912	50.261
Overige bedrijfskosten	279.094	223.035
Afschrijvingen	29.104	90.736

Totaal

€ 2.757.412

€ 2.146.761

Saldo van baten en lasten voor belastingen	289.970	- 206.870
Vennootschapsbelasting	-57.000	88.000

Saldo van baten en lasten na belastingen	€ 232.970	€ - 118.870
--	------------------	--------------------

TOELICHTING OP DE JAARCIJFERS

Algemeen

Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam is feitelijk en statutair gevestigd op Nieuwezijds Voorburgwal 147 te Amsterdam en is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 41199049.

De Stichting is opgericht op 15 september 1978. De statuten van de Stichting zijn op 6 november 2020 geactualiseerd. De Stichting stelt zich ten doel het Paleis een levendige publieke functie te doen vervullen en de geschiedenis ervan voor een breed publiek toegankelijk te maken, en het verrichten van al wat hiermee verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.

Het Paleis is eigendom van de Staat der Nederlanden en is ter beschikking van het Staatshoofd gesteld. De activiteiten van de Stichting vinden plaats in de perioden gedurende welke het Staatshoofd geen gebruik maakt van het Paleis. Voor die perioden is het gebruik van het Paleis aan de Stichting gedelegeerd. Bestuurders vervullen hun functie onbezoldigd. De Stichting heeft geen personeelsleden in dienst.

Grondslagen

De financiële cijfers hebben betrekking op het kalenderjaar 2023, dat is geëindigd op 31 december 2023. Voor de exploitatie is het stelsel van baten en lasten toegepast. Dit stelsel houdt in dat het jaar waarin de prestaties zijn verricht bepalend is voor de toerekening van de baten en lasten aan het betreffende verslagjaar, ongeacht of zij tot ontvangsten of uitgaven hebben geleid in het verslagjaar.

De jaarrekening is opgesteld conform de Richtlijn 640 'Organisatie zonder winststreven'. De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten. De voorraden worden gewaardeerd op kostprijs of lagere opbrengstwaarde. Handelsgoederen worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs. De voordeelingen worden bij eerste verwerking opgenomen voor de reële waarde en gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs. Liquide middelen worden gewaardeerd op nominale waarde. Bestemmingsreserves zijn door het

bestuur gevormd voor een specifiek doel. De Stichting is vennootschapsbelastingplichtig voor vrijwel al haar activiteiten.

Resultaat 2023

Over 2023 heeft Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam (na vennootschapsbelasting) een positief resultaat van € 232.970 behaald. De toename van het aantal bezoekers is de voornaamste reden voor dit resultaat. In 2023 zijn de openingsdagen en -tijden uitgebreid en het herstel na de coronapandemie ging sneller dan verwacht. Het bestuur heeft besloten het positief resultaat over 2023 te doteren aan de algemene reserve.

PALEISAMSTERDAM.NL